

DONELAIČIO ŽEMĖ

**Leidžia Kristijono
Donelaičio draugija**
Leidžiamas nuo 1992 m.

**2017 m.
kovas
Nr. 1 (218)**

Kaina 2 Eur

Turinys

AKTUALIJOS

Su Kovo 11-osios žinia – į Karaliaučiaus kraštą	3
Susitikimai su Mažosios Lietuvos fondo ir draugijos pirmininku iš Čikagos	4
Dailininkas Romanas Borisovas – Rytprūsių kultūros paveldo įamžintojas	6
Akvarelėse – artimo ir pažįstamo Karaliaučiaus krašto vaizdai	7
Rašytoja Edita Barauskienė: „Intuicija, paremta istoriniais šaltiniais, romanui yra būtina“	9
Dievo ir artimo tarnystėje	11
Rytprūsiečiai kelyje	13
„Metai“ ši rudenį bus išleisti ir prancūzų kalba	16
Учимся говорить по-литовски	18

SUKAKTYS

Krašto istorijos ir kultūros pažinimo klubui ALKAS – 50 metų	20
Paminėtos K.Donelaičio 303-osios gimimo metinės	22
Paroda „Pasivaikščiojimas po senąją Kraupišką“	23

NAUJI LEIDINIAI

Knyga apie K.Donelaičio atminties paveldą pristatyta Marijampolėje ir Punske	24
---	----

MUZIEJUS

Vištyčio ekologijos ir istorijos muziejus Didžiojoje Romintoje - atgimstanti turistų traukos erdvė	26
10 metų nuo K.Donelaičio tyrinėtojo L.Venau mirties	27

Pirmajame viršelyje – jau ne vieną dešimtmetį Karaliaučiaus krašte kunigaujantis kanauninkas Anupras Gauronskis per tą laiką nuveikė daug gerų darbų (Valentino Juraičio nuotr.).

Paskutiniajame viršelyje – Vištyčio ekologijos ir istorijos muziejaus Didžiojoje Romintoje eksponatai (Julijos Aleksejevovs nuotr.).

Leidžia:

Kristijono Donelaičio draugija

LT-68295 Marijampolė,

Vytauto g. 28

www.donelaitis.info

draugija@donelaitis.info

Redaguoja:

Algis Vaškevičius – redaktorius,

Gintaras Skamaročius –

K.Donelaičio draugijos

pirmininkas,

Saulius Svilius – techninis

redaktorius

„Donelaičio žemės“ redkolegija:

G.Skamaročius (pirmininkas),

N.Kitkauskas, V.Gocentas,

V.Juraitis, Dž.Maskuliūnienė,

A.Matulevičius, R.Senapėdis,

V.Šilas

Spausdino AB „Spauda“,

Laisvės pr. 60, LT-05120 Vilnius

Rankraštis pasirašytas spaudai

2017-03-28

Rankraščiai taisomi ir trumpinami
redakcijos nuožiūra.

Redakcijos nuomonė nebūtinai
sutampa su autorių nuomone

Tiražas – 1000 egz.

K.Donelaičio draugijos sąskaita:

LT917044060001135106

Projektą iš dalies remia

Spaudos, radijo ir televizijos

rėmimo fondas bei VšĮ Nemuno

euroregiono Marijampolės biuras

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

www.nemunas.info

Vytautas Šilas, MLRT pirmininkas

1989 m. gruodžio 18 d. į LSSR Aukščiausiosios Tarybos (AT) Prezidiumo posėdį buvo pakviesti Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio iniciatyva suformuotos Mažosios Lietuvos Reikalų Tarybos (MLRT) pirmininkas Vytautas Šilas su vienu jos iniciatorių istoriku enciklopedistu dr. Algirdu Matulevičiumi. Prezidiumo nariai pritarė pateiktam MLRT įsteigimui, patvirtino nuostatus ir jos sudėtį. Šio visuomeninio organo paskirtis buvo istorinės Mažosios Lietuvos ir joje gyvenančių lietuvių reikalai (tuomet Kaliningrado (Karaliaučiaus) krašte – dar gyveno apie 20 tūkstančių lietuvių). AT Prezidiumo nutarimą apie MLRT įsteigimą gavo ne tik Lietuvos rajonų, bet ir Karaliaučiaus srities rajonų vykdomieji komitetai bei jos pagrindiniai laikraščiai. Į tai gruodžio pabaigoje sureagavo srities oficiozas „Kaliningradskaja pravda“, išspausdinęs susierzinusio srities komunistų partijos sekretoriaus J. Semionovo teiginį: „į MLRT įkūrimą negalima žiūrėti abejingai“, nes tai yra, neva, „kišimasis į svetimus reikalus“ ir „paliečia kiekvieno kaliningradiečio interesus“.

Su Kovo 11-osios žinia - į Karaliaučiaus kraštą

MLRT žinojo, kad lietuvių reikalus Karaliaučiaus srityje bus galima tvarkyti bendradarbiaujant su srities administracija. Deja, 1990 metų pradžioje niekas iš pasiskelbusios nepriklausoma Lietuvos komunistų partijos ar Ministrų tarybos funkcionierių nerodė noro kartu su kompetentingais MLRT nariais važiuoti į Karaliaučių ir ten tartis. Pagaliau MLRT apsisprendė siųsti tik savo atstovus ir viena ieškoti palankių Lietuvai kontaktų. Išvyką MLRT pirmininko pavedimu organizavo Tarybos atsakingoji sekretorė Jadvyga Mackevičienė (vėliau – Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo pirmininko Vytauto Landsbergio padėjėja).

Tuomet, 1990 m. kovo pradžioje jau sklido kalbos, kad Sąjūdžio deputatai Aukščiausiojoje Taryboje yra pasirengę įtvirtinti Lietuvos nepriklausomybę ir pasitraukti iš okupantės Sovietų Sąjungos. Atėjo kovo vienuoliktoji. Sekmadienis. Jos vakarą mes, trys MLRT nariai – Mažosios Lietuvos tyrėjai pirmininkas V.Šilas, dr. A. Matulevičius ir pirmininko pavaduotojas, mažlietuvių veikėjas teisininkas Kęstutis Milkeraitis išvažiavome traukiniu į Karaliaučių. Turėjau pasiėmęs gerą portatyvinį radijo imtuvėlį ir savo kupė klausėmės žinių iš Lietuvos AT deputatų suvažiavimo. Likus 15 minučių iki 23 valandos išgirdome žinią, kad mūsų parlamentas vienbalsiai priėmė Nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo Akta.

Traukinys jau buvo kirtęs administracinę Karaliaučiaus krašto sieną tarp Kybartų ir Eitkūnų, kai išgirdome iš Parlamento giedamą himną „Lietuva, Tėvyne mūsų...“.

Atsistojome, apsikabinome ir susijaudinę pritarėme aidinčiam himnui. Aš, kiek prisimenu, į įvykį reagavau gana ramiai – taip ir turėjo būti. Dr. A. Matulevičius, kaip geras istorinių įvykių analitikas, energingai pabrėžė jo politinę svarbą, berods, palygino jį su 1410 metų Žalgirio pergale. Vėliau jis atkreipė mūsų dėmesį, kad abiejų istorinių įvykių vadai yra Vytautai (Gediminaitis Vytautas ir Landsbergis). Konstatavome, kad Nepriklausomybės atkūrimo paskelbimas buvo labai laiku. Juk kovo dvyliktąją (pirmadienį) Maskvoje turėjo susirinkti Sovietų Sąjungos AT ir priimti įstatymą, užkertantį kelią sovietinėms respublikoms teisiskai pasitraukti iš Sovietų Sąjungos.

Kovo 12-osios rytą kiek numiğę ir užkandę nuvykome į Karaliaučiaus srities liberalios pakraipos laikraščio „Kaliningradskij komsomolec“ redakciją Karaliaučiuje. Čia prie „apvalaus stalo“ susitikome su jo vyriausiuoju redaktoriumi A. Astachovu, srities partijos sekretoriumi Aleksandru Chmurčiku (vėliau tapusiu oficiozo „Kaliningradskaja pravda“ redaktoriumi) ir Kaliningrado universiteto Sovietų Sąjungos Komunistų partijos (SSKP) istoriku Viktoru Suvorovu.

Kaliningradiečiai jau žinojo apie Lietuvos išstojimą iš Sovietų Sąjungos, bet dėl to nepasitenkinimo ar susirūpinimo neišreiškė. Atvirkščiai, A. Chmurčikas pasakė, jog tai yra mūsų pačių, lietuvių, reikalas likti Sąjungoje ar ne. Jis paaiškino, kad srityje varžosi dvi jėgos – konservatyvioji ir kita, siekianti srities savarankiško ekonominio statuso. Šis vienas iš

srities vadovų išreiškė didelį suinteresuotumą bendradarbiavimu su Nepriklausomybę paskelbusia Lietuvos Respublika ir ekonominės sutarties pasirašymu. Aš aiškinau, kad srities gyventojų gerovė daug priklausys ir nuo bendradarbiavimo su Lietuvos valstybe, akcentavau lietuvių ir prūsų kultūros paveldo išsaugojimo reikalą. SSKP istorikui V. Suvorovui atrodė, kad Lietuvos istorinių interesų kėlimas neturi jokio pagrindo. Dr. A. Matulevičius pastebėjo jam, kad jis arba ignoruoja Karaliaučiaus krašto tūkstantmetį prūsiškumą ir lietuviškumą, arba apskritai nežino Prūsijos krašto istorijos. Su pašnekovais kalbėjomės, kodėl mes norime, jog už Lietuvos Respublikos ir vietines lėšas turėtų būti pasirūpinta čia gyvenusių ir kūrusių įžymių lietuvių atminimu.

Išsiskyrimė tarpusavyje supratę vieni kitus. Nors laikraštis „Kaliningradskij komsomolec“ 1991 m. nustojo ejęs, bet iki tol išspausdino nemažai medžiagos iš Rytų Prūsijos istorijos. Jame publikavosi ir poetas publicistas kaliningradietis Semas Simkinas. Šis literatas 2005 metais išvertė į rusų kalbą Karaliaučiaus rektoriaus, Kristijono Donelaičio „Metų“ leidėjo Martyno Liudviko Gedimino Rėzos poezijos rinktinę „Prutena“ (Prūsai), o 2010 m. kartu su poetu Borisu Bartfeldu stėjo ginti Kristijono Donelaičio memorialo Tolminkiemyje (rusiškai – Čistyje Prūdy) – į jį pasikėsino Rusijos stačiatikių vadovai, panorę už Lietuvos valsybės lėšas atstatytame K. Donelaičio bažnyčios pastate įrengti cerkvę (!).

Išvažiavome į Sovietų Sąjungos valdomą Karaliaučiaus kraštą 1990 metų kovo 11 dienos vakare – iš sovietinės Lietuvos. Grįžome kitą dieną jau į laisvą, Nepriklausomą Lietuvą. Grįžome darbuotis jos labui.

Susitikimai su Mažosios Lietuvos

Susitikimo su K. Donelaičio draugijos pirmininku G. Skamaročium (dešinėje) momentas.

Lietuvoje vasario mėnesį lankėsi iš Jungtinių Amerikos Valstijų, Čikagos atvykęs Amerikos Mažosios Lietuvos fondo ir draugijos pirmininkas, kunigas daktaras Valdas Aušra. Jau daugiau kaip du dešimtmečius Amerikoje gyvenantis kunigas šįsyk atvyko į gimtinę pristatyti savo pirmosios poezijos knygos „Kelionė arba žodžiai ir vaizdai“. Viešnagės metu jis taip pat susitiko su Kristijono Donelaičio draugijos pirmininku Gintaru Skamaročium ir žurnalo „Donelaičio žemė“ redaktoriumi Algiu Vaškevičium.

Pasikalbėti apie Mažosios Lietuvos draugijos veiklą, apie poeziją ir kitus dalykus su kunigu susitikome prieš pirmąjį jo knygos pristatymą Kaune Vasario 16-osios išvakarėse. Planavome, kad pokalbiui užteks kokių 45 minučių, bet svečias buvo toks įdomus pašnekovas, kad mūsų pokalbis užtruko gerokai per dvi valandas.

Paprašytas papasakoti apie Mažosios Lietuvos fondo ir draugijos veiklą, V. Aušra sakė, kad ta veikla Karaliaučiaus krašte sėkmingai vystoma nuo 1996 metų, ir per tą laiką padaryta tikrai daug įsimintinų darbų. Jau daugiau kaip dvidešimt

metų remiama kultūrinė, švietėjiška lietuviška veikla tame krašte, ir pastaraisiais metais kasmet paremiama po 15-17 projektų, jų finansavimui skiriamas po 8-9 tūkstančius dolerių.

„Dar 1995 metais, kai vyko Mažosios Lietuvos fondo suvažiavimas, tuometis šviesios atminties draugijos vadovas Vilius Trumpjonas pasiūlė atsigręžti į Karaliaučiaus krašto lietuvius ir padėti jiems. Pirmasis žingsnis buvo dešimties to krašto lietuvių kilmės vaikų atvežimas į stovyklą prie Baltijos jūros Giruliuose 1996-aisiais. Dabar įvairių stovyklų, švenčių, konkursų, kitų renginių paremiame nemažai, esame labai patenkinti mūsų fondo atstovo Lietuvoje Jono Glinskio atsidavimu savo darbui“, - sakė V. Aušra.

Svečias pasakojo, kad fondo veikla orientuota ne į atskirus žmones, o į veiklą. Jis sutiko, kad paramos poreikis yra gerokai didesnis nei fondo galimybė paremti vieną ar kitą projektą. Dabar fondo veikla labiau orientuota į įvairių knygų leidimą, o draugija remia projektus. Pats V. Aušra stengiasi atvažiuoti į Lietuvą ir pasidomėti vykdomais projektais vos ne kiekvienais metais.

fondo ir draugijos pirmininku iš Čikagos

„Žinoma, būna visko, ne visada pasiekiami geriausi rezultatai, būna ir abejonių, bet niekada nekilio mintis, kad dėl vienokių ar kitokių priežasčių finansavimą reikėtų nutraukti. Mums tas kraštas ir ten gyvenantys lietuviai tikrai labai svarbūs ir jie privalo būti remiami“, - sakė jis.

Susitikimo metu G.Skamaročius sakė, jog labai svarbu šiame krašte remti lietuvišką švietimą, atidaryti bent vieną lietuvišką mokyklą, nes jos poreikis labai jaučiamas. V.Aušra akcentavo, kad jo vadovaujamas fondas remia aktyvių žmonių ir organizacijų veiklą, įvairius projektus. Vadovai sutarė konkrečias priemones derintis tarpusavyje, susiderinant, kaip ir kuo fondas ar draugija galėtų padėti vienas kitam.

„Mes gauname paramą iš Lietuvos fondo, iš kitų šaltinių, įvairių aukotojų. Tie pinigai yra paskirstomi projektams, mūsų šešių žmonių valdyba visada domisi, ar lėšos tinkamai naudojamos, ar pateikiamos tvarkingos ataskaitos“, - aiškino kun. V.Aušra.

K.Donelaičio draugijos pirmininkas susitikimo metu papasakojo apie naują iniciatyvą Punske šiemet surengti vasaros etnokultūros stovyklą lietuvių kilmės vaikams iš Karaliaučiaus, Gardino ir Suvalkų kraštų. Prie tokios stovyklos surengimo bei rėmimo ateityje galėtų prisidėti ir Mažosios Lietuvos fondas.

„Mūsų fondas yra atviras visiems pasiūlymams ir iniciatyvoms, nes Karaliaučiaus krašte gyvenantys lietuviai ar lietuviškų šaknų turintys žmonės mums tikrai rūpi. Lietuviška veikla buvo ir ateityje privalo būti remiama. Esu tikras, kad, sujungus jėgas ir dirbant kartu, rezultatas būtų dar geresnis“, - susitikimo metu pritarė svečias iš Čikagos.

Kunigas ir poetas taip pat pažadėjo bendradarbiauti ir su K.Donelaičio draugijos leidžiamu žurnalu „Donelaičio žemė“, kuris jau praėjusiais metais savo puslapiuose spausdino vieną iš jo eilėraščių.

Paklaustas apie tai, kaip gimė jo pirmoji poezijos knyga, pašnekovas sakė, kad kelias į ją buvo gana ilgas ir nuoseklus. Tai nėra pirmoji jo knyga, nes Vokietijoje buvo išleista kunigo disertacija anglų kalba. Eilėraščiai „Kelionėje“ sudėti chronologine tvarka pagal jų parašymo datą, ir pirmoji data – 2010 metų kovas.

2012 metais kunigas V.Aušra su pagalbininkais organizavo didelį renginį, kuriuo norėjo pagerbti prieš metus mirusį poetą Justiną Marcinkevičių ir taip paminėti Vasario 16-ąją, keliant klausimą, kas mums yra Lietuva ir kas jai esame mes. Tada bendradarbiaujant su Lietuvių meno ansambliu „Dainava“ ir jo vadovu Dariumi Polikaičiu, „Žaltvykslės“ teatro sambūriu bei su kompozitore iš Lietuvos Nijole Sinkevičiūtė buvo surengtas teatralizuotas meno, kultūros chorinės muzikos renginys „Turbūt ne dėl savęs esu“, kurio metu į Vasario 16-ąją pažvelgta

per J.Marcinkevičiaus kūrinys, o vakarą vainikavo N.Sinkevičiūtės keturių dalių kūrinys „Tavo paukštis ir šauksmas“.

„Renginys turėjo didelį pasisekimą, Lemonto gimnazijos salėje į jį atėjo šimtai žmonių. Šioje salėje 2014 metais surengėme ir Kristijono Donelaičio 300-ųjų gimimo metinių minėjimą, kuris taip pat sulaukė didelio dėmesio, gal koikių 650 lankytojų ir kurio metu skambėjo mano ta proga parašytas eilėraštis „Paėmęs Donelaitį į rankas“. Jo įrašą transliavo ir Lietuvos televizija“, - prisiminė kunigas.

Šio renginio metu buvo deklamuojamos „Metų“ ištraukos, skaitovai perskaitė žinomų žmonių mintis apie garsųjį būrų dainių, buvo daug kalbama apie lietuvišką kultūrą. Renginio scenarijų parašė Kristina Blockytė, kuri Vytauto Didžiojo universitete yra apsigynusi disertaciją iš Klaipėdos krašto papročių nagrinėjimo.

Tad žingsnis po žingsnio kaupėsi eilėraščiai ir maždaug prieš metus kilo mintis išleisti jų knygą. Pirmasis knygos „Kelionė“ pristatymas buvo surengtas Čikagos Ziono liuteronų parapijos salėje, kur apsilankė apie 120 poezijos gerbėjų.

Kun. V.Aušra dalina autografus jo poezijos gerbėjams.

V. Aušra yra gimęs Klaipėdoje, jis - tuomečio Vilniaus pedagoginio instituto absolventas, baigęs biologijos studijas, yra dirbęs Lietuvos jūrų muziejuje, Lietuvos mokslų akademijos Ekologijos institute. Jo šaknys – iš garsiųjų lietuvininkų, jo senelis buvo Mažosios Lietuvos lietuvių sąjūdžio veikėjas Jonas Aušra.

Į Ameriką kunigas pirmą kartą atvyko 1991-aisiais, čia studijavo teologiją, 1995-aisiais grįžo į Lietuvą ir dirbo Vilniaus liuteronų parapijoje, o 1998 metais vėl grįžo į Ameriką ir nuo to laiko gyvena Čikagoje, turi filosofijos daktaro laipsnį, su žmona Nora, kuri yra skulptorė keramikė ir kuri dirba parapijos kapelione užaugino tris vaikus.

„Man buvo labai svarbu, kad šioje knygoje susilietų poezija ir fotografija, todėl ši knyga nėra visai įprasta – joje šalia žodžio labai daug ką reiškia vaizdas, todėl ir jos pavadinimas toks – „žodžiai ir vaizdai“. Fotografija aš domiuosi nuo 13-14 metų, buvau Klaipėdos fotografijos būrelio narys, vienu metu jam ir vadovavau, dalyvavau ne vienoje parodoje. Norėjau, kad knygoje būtų ir fotografijos, bet tai nėra iliustracijos – jos tarsi pratęsia eilėraščio mintį, suteikia tam tikrą kontekstą, skambesį“, – aiškino knygos autorius.

Knyga buvo pristatyta Kaune, Lietuvos švietimo istorijos muziejuje, po to Klaipėdoje, viešojoje I. Simonaitytės bibliotekoje, taip pat dar laukė pristatymai Tauragėje, Vilniuje, kur ji pristatyta ir Vilniaus knygų mugėje, ir Vilniaus liuteronų parapijoje. Viešnagės Lietuvoje metu kunigas V. Aušra susitiko su Mažosios Lietuvos fondo ir draugijos atstovu Lietuvoje J. Glinskiu, taip pat sakė pamokslus liuteronų pamaldų metu.

Algis Vaškevičius
Autoriaus nuotr.

Dailininkas Romanas Borisovas - Rytprūsių kultūros paveldo įamžintojas

Po apdovanojimo L. Rėzos premija: iš dešinės į kairę – savivaldybės meras Darius Jasaitis, istorikas Julius Jurginis, Romanas Borisovas. Greta stovi Liudviko Rėzos kultūros centro direktorė Sonata Vaitonienė ir Neringos mero pavaduotojas Dovydas Mikelis.

Naujųjų metų išvakarėse Vilniaus kultūros centre eksponuota dailininko iš Nidos Romano Borisovo akvarelės darbų paroda „Praeities palikimas“ sužavėjo lankytojus netikėtu žvilgsniu į Karaliaučiaus krašto istorinio paveldo palikimą.

Kas keliavo į K. Donelaičio muziejų Tolminkemyje, galėjo pažvelgti į buvusio grožio likučius. Šį kraštą fotografijose yra įamžinęs ir mūsų kraštietis fotografas Valentinas Juraitis.

Tačiau dailininko R. Borisovo akvarelės - išskirtinės. Tai lyg nuotrauka, apgaubtos paslapties šydu, tikroviškos, pilnos nostalgijos buvusiam Karaliaučiaus krašto grožiui. Tarsi architektūros istorikas dailininkas savo akvarelėse per 40 metų įamžino tai, kas niekadados nebegrįš. Iš jo paveikslų lyg fantastiniame filme išnyra pribloškiantys vaizdiniai: apleisti, piktžolėmis apaugę, kadaise derlingi laukai, išlaužytų, iškirstų senų parkų medžių stirkstantys kelmai, tušti, apleisti, kiaurais stogais, kulkų išvarpytomis sienomis bei durimis kaimų ir miestų statiniai, bestiklės vis dar gražių, didingų

namų, pilių skausmingai žiojėjančios langų kiaurymės. Akvarelėse viskas tikra - ir įskilusios plytos, suaižėjusios sienos, medeliai ant stogų, cemento plytų nemokiški inkliuzai.

Minske, Nacionaliniame muziejuje kovo mėnesio 15 dieną vyko didelės R. Borisovo akvarelių parodos atidarymas.

Panūdęs padėkoti dailininkui už tokią įspūdingą istorinio paveldo įamžinimo parodą, susiskambinau su juo telefonu. Geranoriškai buvau pakviestas į jam skirtą renginį Juodkrantės Martyno Liudviko Rėzos kultūros centre, kur evangelikų liuteronų bažnyčioje sausio 7 dieną R. Borisovui buvo įteikta aštuntoji Liudviko Rėzos premija.

Pasak Juodkrantės Liudviko Rėzos kultūros centro kultūrinių renginių organizatorės Aušros Mikalienės, premijos įteikimo ceremonija prasidėjo iškilmingai padedant gėles prie Martyno Liudviko Rėzos paminklo Juodkrantėje.

Premija įvertinta R. Borisovo veikla yra įvairialypė. Jis - ir dailininkas - akvarelistas, dizaineris, dėstytojas, kultūrininkas, buriuotojas. Su jachta „Ambersail“

plaukdamas aplink pasaulį, dailininkas teptuko nepaleido ir siaučiant vandenyno bangoms.

Liudviko Rėzos premija dailininkui skirta už istorinio paveldo įprasminimą Karaliaučiuje ir Klaipėdoje. Laureatas dėsto Vilniaus dailės akademijos Klaipėdos fakultete ir Karaliaučiaus Baltijos federaliniame I. Kanto vardo universitete. Šiuo metu dailininkas intensyviai siekia įamžinti Stanislavo Rapalio atminimą Karaliaučiuje, ruošiasi atkurti jam skirtą epitafiją Katedroje.

Talentingo dailininko darbai eksponuojami daugelyje Europos šalių ir už Atlanto, juos yra įsigiję meno galerijos ir muziejai. Visur, kur tik bekeliautų, jis populiarina Rytprūsių kultūros paveldo palikimą, Lietuvą ir ypač Kuršių Neriją.

R. Borisovas gimė 1949 metais Vilniuje, pačiame senamiesčio centre, Skapo gatvėje. Ten išvaikščiojo kiekvieną senamiesčio kampelį ir įamžino senąjį Vilnių savo akvarelėse.

Kartą tėvas, keliaudamas į Karaliaučiaus (Kaliningrado) kraštą, su savimi į kelionę pasikvietė ir šešiolikmetį sūnų. Imlus gamtos vaizdams ir sužavėtas kelionėje pamatytais kadaise didingų pastatų griuvėsiais, jaunasias Romanas pamilo šį kraštą. Be to, vėliau jam teko tame krašte atlikti privalomą karinę tarnybą. Šį kraštą pamėgo gal ir dėl to, jog motinos šaknys buvo iš Mozūrijos, buvusių Rytprūsių.

Kelionė po Rytprūsių žemę tęsiasi jau 50 metų. Romano Borisovo akvarelių šviesa saugo dingusių pastatų grožį, kuris kaip istorijos liudininkas išliks amžiams.

Antanas Žilinskas,
Vilkaviškio rajono Suvalkijos
(Sūduvos) kultūros centro - mu-
ziejaus istorikas - muziejininkas
Asmeninio archyvo nuotr.

Akvarelėse – artimo ir pažįstamo Karaliaučiaus krašto vaizdai

Pokalbis su dailininku Romanu Borisovu, šių metų L. Rėzos premijos laureatu.

- Akvarelės liejate jau daug metų, nors esate baigęs dizaino studijas.

- Esu baigęs dizaino studijas, bet tuometis dizainerio darbas numatydavo sėdėjimą darbe „nuo – iki“, ir aš tai toleravau tol, kol neatsirado galimybė pereiti dirbti į Lietuvos dailės fondo sistemą (dailės kombinatą), kur menininkai dirbo laisvai, be darbo valandų apribojimų. Tuomet atsirado laiko ir noro grįžti prie akvarelės. Akvarelė užsiiminėjau nuolat ir anksčiau, bet darbas pagal valandas kūrybos tikrai neskatinama. 1987 metais išėjau ir iš to darbo - pradėjau laisvo menininko gyvenimą. Turėjau savo dailės studiją, bet komercinių sugebėjimų trūkumas privertė ją uždaryti. Nuo to laiko dirbu laisvai.

- Karaliaučiaus krašte yra ir jūsų giminės šaknys. Kas tapo įkvėpimu įamžinti šį kraštą – ta Jūsų, dar šešiolikmečio paauglio pirmoji kelionė su tėvu tenai, kai prieš akis atsivėrė įsimin-

tini vaizdai ar jau šiek tiek vėlesni metai kariuomenėje, kai iš Rygos važinėjote ten ir fotografavote ar piešėte tos žemės eskizus?

- Mažoji Lietuva arba Rytprūsiai, vadinkime kaip norime, mano kūryboje užima išskirtinę vietą. Čia ir mamos pasakojimai vaikystėje, ir mano paties pirmieji įspūdžiai, 1965 metais apsilankius ten. Tai buvo ir yra kraštas, kuriam gyvenimas numatė labai savitą likimą. Aš tiesiog pajutau, kad tai yra mano tema !!!

Vėliau mano gyvenime pradėjo rutuliotis stebuklingi sutapimai, kurie leido išsamiai išstudijuoti šį kraštą. Tai ir tarnyba kariuomenėje, ir buriavimas Kuršių mariose, ir važinėjimas nuolat ten su automobiliu... Jau tada turėjau labai tikslus senus žemėlapius, kurie leido man be baimės landžioti pačiais siauriausiais takeliais.

- Kiek maždaug yra darbų, kuriuose įamžinta Mažoji Lietuva, kas Jums yra įdomiausia vaizduoti? Kokių dar naujų sumanymų turite?

- Viso turiu tikriausiai apie 500 akvarelių, kuriose užfiksuotas šio krašto architektūrinis palikimas. Dar yra ir daug greitų eskizų, darytų ir kariuomenėje, ir vėliau, kurie man tarnauja ir šiandien, nes kai kurių objektų jau seniai nebėra, o aš juos mačiau savomis akimis ir reikalui esant galiu atkurti.

Sumanymų turiu daug ir dabar, bet tik jų įgyvendinimas reikalauja daug laiko ir atitinkamos nuotaikos, kurios dažnai nebelieka, kai turi suktis tam, kad pragyventum...

-Kiek parodų esate surengęs, kokiose šalyse jos demonstruotos, kur galima rasti jūsų darbų?

Akvarelėje – Tolminkiemio bažnyčia.

- Esu surengęs daugiau kaip 70 personalinių parodų ir nemažai būta parodų, kuriose esu dalyvavęs kartu su kitais kolegomis. Kai turiu laiko, važinėju po plenerus Lietuvoje, Lenkijoje, Karaliaučiaus krašte. Mano darbų galima pamatyti daug kur. Nemažai jų po mano parodų 2004 ir 2006 metais Jungtinėse Amerikos Valstijose ten ir liko. Daug darbų yra ir Vokietijoje.

Karaliaučiuje visuose muziejuose yra mano dailės darbų. Karaliaučiaus miesto istorijos muziejus "Friedlando vartai" turi savo ekspozicijoje net atskirą mano darbų salę. Iš viso ten po muziejus yra išsibarstę virš 60 mano akvarelių, o kiek dar jų yra privačiose kolekcijose, kurių savininkai - nuo gubernatorių iki eilinių meno mėgėjų.

- Esate ir aistringas buriotojas, apiplaukęs daug jūrų ir vandenynų. Ar tos kelionės taip pat įkvepia kūrybai?

- Buriotojas buvau ir esu. Kiekvienas mūsų pasirenka sau tinkamą sporto šaką, kuri atitinka jo charakteriui. Aš buriavimą pasirinkau dar studijų metais ir iki

šiol nesigailiu. Visko per tuos dešimtmečius buvo - ir skendau, ir laimėdavau... Tiesiog kiekvienas gyvenimo etapas reikalauja savo. Anksčiau norėjosi laimėti, vėliau - ramiai ir daug keliauti, o dabar galiu pasitenkinti epizodiškais pasiplaukiojimais.

- Šiomet Jums paskirta aštuntoji Liudviko Rėzos premija, kuri įteikta sausio 7-ąją Juodkrantėje. Ką Jums reiškia šis apdovanojimas?

- Kai tave apdovanoja, visuomet yra smagu, ypač kai tas apdovanojimas nėra atsitiktinis. Buriavime kartais irgi galima atsitiktinai laimėti - vėjas būna palankesnis arba stipresnis nei konkurentams, bet tai - atsitiktinumai. Jei nori buriavime kažką pasiekti, reikia dirbti, tada ir rezultatas bus svaresnis. Man malonu, kad gavau būtent L.Rėzos premiją, nes tai yra susiję su mano viso gyvenimo aistra. Todėl šis apdovanojimas – tarsi savitas dopingas mano kūryboje, nors jos objektai jau patys yra pakankama paskata darbui.

Pokalbį parengė **A.Vaškevičius**
Asmeninio archyvo nuotr.

Jau rašėme, kad praėjusiais metais rašytoja Edita Barauskienė už istorinį romaną "Tolminkiemio sodininkas" bei kitus istorinius romanus apie Mažosios Lietuvos veikėjus, Mažosios Lietuvos istorinės atminties ir kultūros paveldo puoselėjimą bei istoriką buvo apdovanojama K.Donelaičio medaliu „Širdings brolau“. Siūlome pokalbį su ja.

- Esate baigusi biologijos mokslus tuomečiame Vilniaus pedagoginiame institute, trumpai mokytojavote Šakiuose ir jau 50 metų gyvenate Priekulėje, kur ir gimė visi jūsų grožinės literatūros kūriniai apie Ievą Simonaitytę, Abraomą Kulvietį, Martyną Mažvydą bei Kristijoną Donelaitį. Kaip atsitiko, kad atradote savyje rašytojos talentą? Turbūt sulaukiate palyginimų su Žemaitė, nes pirmasis Jūsų romanas „Vyžikių karalienė“ pasirodė jau įpusėjus Jums šeštą dešimtį metų?

- Esu gimusi Mažojoje Lietuvoje, čia užaugusi. Sauguose (Šilutės rajone) baigiau vidurinę mokyklą, kurioje dirbo puikūs, savo darbui atsidavę mokytojai. Taigi, baigusi mokslus, sugrįžau į savo gimtinę, kuri kiekvieną traukia savaip, o be to turėjau vidinių išipareigojimų rūpintis savo motina, kuri neprieštaravo, kad studijuočiau Vilniuje. Ji suprato, kad turiu didelį norą mokytis. Gal būt, jei būčiau likusi Vilniuje, o tokią galimybę turėjau, šios knygos nebūtų atsiradusios.

Kaip surasti savąjį pašaukimą? Tai sudėtingas klausimas. Kiekvienas savąjį talentą gauna su užgimimu: kas tarnauti, kas pranašauti... Vieni juo pasinaudoja ir skolą gražina su palūkanomis, o kiti jį užkasa po žeme... Vienas savo pašaukimą išgirsta jaunystėje, o kitas – po ilgų ieškojimų.

Rašytoja Edita Barauskienė: „Intuicija, paremta istoriniais šaltiniais, romanui yra būtina“

E.Barauskienės autografas gerbėjams.

Treti, neturėdami palankių sąlygų, į savo pašaukimą gali atsiliiepti tik tuokart, kai jau yra atlikę savo žemiškus darbus. Gal būt, prie pastarųjų priklausė ir Kristijonas Donelaitis.

- Kaip pasirenkate istorines asmenybes ar temas, kurias vaizduojate savo kūrinuose?

- Mano pagrindinė tema – Mažoji Lietuva ir jos žmonės. Vienas pasirenku aš, o kiti pasirenka mane. Kai rašiau knygą apie Abromą Kulvietį, Mažvydą paliečiau tik epizodiškai. Ir ką jūs manote? Tas dūnininkų žemaitukas tarsi su priekaištu prabilo į mane: „Juk tu pati priklausai šiam kraštui, žinai visus kalnelius, lankas, upelius, pažįsti šio krašto tarmę, istoriją. Tai jau gera pradžia. Pabandyk, o toliau bus matyti, kaip tau seksis“...

Rašydama apie prūsų, kuršių, žemaičių kraštų krikštą, norėjau paliesti skaudžią tautų ir etnokraštų išnykimo temą. Nei prūsų, nei jų kalbos ar tarmės nebėra. Kuršiai išnyko kaip debesys nuo dangaus. Lietuviai išliko. Ar ilgam?

- Ar knygos apie Kristijoną Donelaitį „Tolminkiemio sodininkas“ pasirodymas buvo susijęs su „Metų“ autoriaus 300-osiomis gimimo metinėmis?

- Taip. Gaila, kad tai buvo tik mano asmeninės pastangos. Kultūros taryba romano pasirodymo apie Kristijoną Donelaitį nerėmė. Manau, kad tokia proga turėjo būti paskelbtas konkursas ir išrinktas geriausias kūrinys, vertas tokio kūrėjo, koks buvo Kristijonas Donelaitis. Kodėl to nebuvo padaryta? Ar Donelaitis nenusipelnė ro-

mano, o tik novelės? Novelė niekad neatskleis epochos, kurioje gyveno žmogus, ir ji neatsakys į klausimą, kodėl tos epochos kūrėjas buvo toks, o ne kitoks.

- Pastarasis romanas – istorinis biografinis kūrinys, Vydūno draugijos garbės pirmininko Vacio Bagdonavičiaus pavadintas intuivivia beletristika. Kaip rinkote jam medžiagą, kokiais šaltiniais rėmėtės? Ar jūsų romano Donelaitis kažkuo kitoks nei esame įpratę galvoti?

- Lietuvos mokslininkai yra daug nusipelnę, tyrinėdami Donelaičio epochą ir tos epochos šviesulį, talentingą kūrėją Kristijoną Donelaitį, kuris pastatė nesugriaujamą paminklą lietuvių kalbai. Šiandien mūsų kalba jau daug ko yra netekusi. Nenuostabu, kad šių dienų lietuvis, skaitydamas Donelaičio „Metus“, daugelio žodžių nebesupranta, tačiau tai ne Donelaičio kaltė...

Kuo rėmiausi? Studijavau Leono Gineičio „Kristijoną Donelaitį ir jo epochą“, Albino Jovaišo „Kristijoną Donelaitį“, Vinco Kuzmicko „Kristijoną Donelaitį“, Kristijono Donelaičio raštus, išleistus Mokslo akademijos ir Literatūros instituto (redakcinės komisijos pirmininkas K.Korsakas), perskaičiau visas Lutz Venau knygas apie Donelaitį vokiečių kalba, su dideliu malonumu perskaičiau Napoleono Kitkausko ir jo žmonos Laimutės knygą apie Tolminkiemio archeologinius ir istorinius tyrinėjimus, atstatymo darbus bei Kristijono Donelaičio perlaidojimą į Tolminkiemio bažnyčią po altoriumi, kur jis ir turėjo būti.

Kiekviena epocha vis kitaip perskaitys Donelaitį. Taip ir rašantysis, galėdamas pasinaudoti vis

naujais šaltiniais, turės galimybę atskleisti tuos dalykus, į kuriuos anksčiau sąmoningai ar nesąmoningai nebuvo atkreiptas dėmesys. Tokios galimybės atsiveria keičiantis santvarkoms, o tuo pačiu ir požiūriams.

Taigi, Kristijonas Donelaitis nebuvo kilęs iš baudžiauninkų. Jo senelis iš valdžios gavo du ūbus žemės, kas šiandien būtų 34 hektarai. Tos žemės dovanojimo dokumentai valdžios buvo sutvarkyti per keletą mėnesių, kai pagrindinė susisiekimo priemonė buvo tik arklės... Prieš mūsų Kristijoną jau keturi Donelaičiai buvo baigę Karaliaučiaus universitetą ir užėmė aukštas pareigas. Kristijonas ir jo broliai turėjo palinkimą ne prie žemiškų darbų, o prie visokių rūšių amatų. Ir Kristijonas, ne vieną amatą bei pašaukimą išbandęs, ėmėsi eiliavimo hegzametru. Ir tai buvo jo tikrasis Pašaukimas, atliepiantis ne tik į jo sielos troškimą, bet į visos tautos bei jos kalbos išlikimo šauksmą.

Intuicija, paremta istoriniais šaltiniais, romanui yra būtina.

- Statistika rodo, kad jaunimas dabar skaito mažai. Kokiam skaitytojui skirtas šis jūsų romanas, kaip jį išivaizduojate?

- Gerbiamas V.Bagdonavičius yra atkreipęs dėmesį ir į edukacinę literatūrą, be kurios mokiniai negalėtų baigti gimnazijos, o edukologijos studentai savo universitetų... Deja, yra kitaip. Tas neskaitymas neteikia garbės nei mokiniams, nei mokyklų bibliotekų darbuotojams, nei literatūros mokytojams, kurių pareiga yra sudominti jaunos žmonės kūryba. Jei mokytojai nekūrybingi ir nesidomi kūrybingomis asmenybėmis, tai didelis trūkumas ir nuostolis ne tik mokyklai... Darbdaviai jau siunčia signalą, kad pirmenybė bus teikiama raštingoms, apsiskaičiusiems

ir kūrybingoms asmenybėms. Su laiku į tai turės atsiliiepti mokyklos ir universitetai. Tas nematymas žmonių, gabių ir savo darbą gerai išmanančių, vieną kartą turės baigtis.

Priekulės Ievos Simonaitytės gimnazijoje buvau įkūrusi muziejų, kuriame buvo ekspozicijos apie Ievą Simonaitytę, Priekulės istoriją, Mažosios Lietuvos knygų, laikraščių bei Priekulės spaustuvės istoriją... Tame muziejuje lankėsi svečiai iš įvairių Lietuvos vietovių, taip pat Vokietijos, Šveicarijos, Izraelio, tačiau iš Priekulės gimnazijos nė vienas mokytojas, išskyrus istorijos mokytoją, tuo, kas yra muziejuje ir kas tuos negyvus daiktus prakalbina, beveik nesidomėjo... Teko pačiai atsivesti žemesnių klasių mokinius ir jiems tai prieinama forma perteikti. Visi, dideli ir maži, išeinantys iš muziejaus, sakydavo, kad daug ką naujo sužinojo ir kad jiems buvo įdomu. Parašiau knygą „Mažas miestelis prie didelio kelio“. Pasirodo, kad dabar ji yra tapusi vertybe, bet tuokart knygos vertė niekas per daug nesidomėjo.

Savo Donelaitį skyriau moksleiviams bei literatūros mokytojams, tačiau kol kas jokio atsako iš jų pusės nesusilaukiau. Kartais meilė būna be atsako ir su tuo teks susitaikyti. Mano knygų skaitytojai yra bibliofilai, kuriuos domina mano tema ir jos herojai, dažniausiai mano amžiaus.

- Už romaną „Vyžekių karalienė“ gavote Ievos Simonaitytės premiją, „Amžinasis keleivis Abraomas iš Kulvos“ gavo Amerikos lietuvių tautinės sąjungos premiją, „Karūna žalčių karaliui“ apdovanota Jono Marcinkevičiaus premija, romanas apie Mažvydą „Žodi, nekrysk ant akmens“ buvo įvertintas Martyno Jankaus premija, kurios mecenatė buvo M.Jankaus vaikaitė

Ieva Jankutė. „Tolminkiemio sodininkas“ gavo Fridricho Bajoraičio premiją. Ką Jums reiškia šie įvertinimai ir ką reiškia apdovanojimas Kristijono Donelaičio medaliu „Širdingis brolau“, kurį neseniai gavote.

- Tai yra širdingas ir atsakingas kito žmogaus darbo įvertinimas. Rodos, niekas knygų nebeskaito ir niekam jų nebereikia, tačiau iš tikrųjų žodis nekrenta ant akmens... Jis pataiko į skaitančio žmogaus širdį, paliečia jausmus, pagilina žinias, primena, kad nesi pats svarbiausias savo kaime ar mieste.

Kai rašiau knygą apie Donelaitį ir jo pavadinimo dar nežinojau, o jį pasiūlė Domas Kaunas, tokio medalio „Širdingis brolau“ dar nebuvo... Vilniuje menininkė Skaistė Jūratė Žilienė kūrė medalį su Donelaičio žodžiais į savo širdingą bičiulį. Ir tie žodžiai nepradingo. Labai svarbu, kad tavo darbą kas nors pastebėtų, perskaitytų... Šiuo atveju buvote Jūs, K.Donelaičio draugijos bei kiti vertinimo komisijos nariai, poeto atminimo sergėtojai. Švietimo ir mokslo ministerija tikriausiai mažai žino, kad turi mokytojų, rašančių apie I. Simonaitytę, M. Mažvydą, A. Kulvietį, K. Donelaitį...

- Kokie tolimesni kūrybiniai planai, apie ką dar norėtumėte išleisti knygą?

- Kai gyvenimo knyga artėja prie pabaigos, kokių nors planų nebegali turėti, tačiau žmonių nežinojimas, arba, kas dar blogiau, nenoras žinoti, nesigilinti į savo istoriją visapusiškai mane varo į neviltį. Tuosyk vėl reikia griebtis plunksnos ir pasakyti, kaip buvo iš tikrųjų.

Visi matėme nacionalinę ekspediciją Nemunu žemyn. Vizualiai viskas puiku, tačiau kokios apgailėtinos mokytų žmonių žinios apie Mažąją Lietuvą. Plaukiant pro Ragainę, profesorius ieškojo riterių

pilies griuvėsių, tačiau nė vienas neprisiminė, kad čia gyveno ir dirbo Martynas Mažvydas, 1547 metais parūpinęs mums pirmąjį lietuvišką Katekizmą ir lietuvišką giesmyną. Ragainėje užtekėjo „Aušra“, pirmas lietuviškas laikraštis, skirtas ne tik Mažajai, bet ir Didžiajai Lietuvai. Jos leidėjas Jurgis Mikšas, paaukojęs visas iš tėvo palikimo gautas lėšas „Aušros“ leidybai, subankrutavo, ir niekas jam ačiū nepasakė... Plaukiant pro Tilžę, niekas neprisiminė, kad čia buvo Enzio Jagomasto spaustuvė *Lituania*, kad čia buvo leidžiamas „Varpas“, įkurta lietuvių draugija „Birutė“, čia gyveno ir kūrė Vydūnas...

Pagaliau Tilžėje 1918 metų lapkričio 30 dieną dvidešimt keturi lietuvininkai delegatai pasirašė Tilžės aktą - dokumentą, reiškiantį Mažosios Lietuvos norą susijungti su Lietuva. Juo remiantis, 1919 metų birželio 28 dieną Paryžiuje, Versalio rūmuose Santarvės valstybių (Taikos) konferencijoje buvo priimtas sprendimas tik šiaurinę Mažosios Lietuvos dalį, esančią dešinėje Nemuno pusėje, t.y. Klaipėdos kraštą gražinti Lietuvai. Tačiau pati Lietuva, kaip atsikūrusi valstybė *de jure* gausiau buvo pripažinta tik 1922 metų gruodžio 20 dieną. Iki tol Lietuva oficialiai neturėjo balsavimo teisės, o prie visų diplomatinių derybų aktyviai prisidėjo mažlietuviai, kurie norėjo jungtis prie Lietuvos, o tokių buvo daug. Tai didelis ir sunkus jų žygdarbis, kuris buvo apvainikuotas sukilimo idėja: mes sukilsime prieš vokiečių ir prancūzų laikinai valdomą direktoriją Klaipėdoje, o jūs ateisite mums į pagalbą. Ši idėja, kaip žinome, pasitvirtino. Dabar Lietuva turi uostą ir vėl lietuviškai kalbantį Klaipėdos kraštą.

Pokalbį parengė **A.Vaškevičius**
V.Juraičio nuotr.

Dievo ir artimo tarnystėje

Kanauninko Anupro Gauronskio apaštalavimą
Karaliaučiaus krašte apžvelgiant

BRONIUS MAKASKAS, istorikas, humanitarinių mokslų daktaras, profesorius, Lietuvos Respublikos konsulas Tilžėje

Susitikimas su 78 metų našta nešančiu kanauninku suvirpina širdį net ir arčiau Jo nepažįstancio žmogaus. Aukštas, tiesus, linksmas ir be galo švelnus savo laikysena neatskleidžia gilių išgyvenimų esmės. O jų būta ir esama sudėtingų, ir ne be pagrindo kyla mintis, kad K.Donelaičiui su būrais ko gero buvo lengviau negu šiam dvasininkui apaštalavimas Karaliaučiaus krašte ant XX/XXI amžių slenksčio.

Pažintį su kanauninku pradėkime nuo sausų enciklopedinių žinių. Anupras gimė 1938 m. liepos 1 d. Purviuose, Šiaulių apskrityje. 1972 baigė Kauno tarpdiecezinę kunigų seminariją. 17 metų kunigavo Telšių vyskupijos parapijose: Telšiuose, Kretingoje, Klaipėdoje, Gargžduose, Skaudvilėje, Pievėnuose, Tirkšliuose ir kitur. Čia įgijo pastoracinę patirtį bei pažino kraštą ir jo žmones, stiprino besikeliančius iš sovietinio mankurtiz-

mo tautiečius, ypač katalikus.

Prasidėjus Lietuvos atgimimui ir sugriuvus Sovietų Sąjungai, atsirado palankesnės sąlygos pastoraciniam darbui Karaliaučiaus krašte.

Tai misijai Telšių vyskupas Antanas Vaičius neatsitiktinai paskyrė darbštų, stiprios valios ir Dievo tarnystei atsidavusi savo vieną iš geriausių kunigų Anuprą Gauronskį kurti parapijas ir aptarnauti šio krašto katalikus. Tai buvo išmincingas sprendimas.

Tą misijos laikmetį kanauninkas Anupras taip prisimena: „Į Karaliaučių atvykau vienos lietuvių šeimos kvietimu. Buvau pirmas dvasininkas, ne tik katalikų, bet išvis krikščionių, kuris pradėjo dirbti šiame krašte. Militarine zona paverstame krašte nebuvo leidžiama dirbti ne tik katalikų, bet ir stačiatikių dvasininkams... Keliavau po įvairius miestus ir didesnes gyvenvietes, ieškodamas tikinčiųjų, skatinau kurti bendruomenes, registravau parapijas, teikiau įvairių patarnavimų, sakramentų, aukojau šv. Mišias. Karo, o ypač pokario metais sugriauta daug šventovių,

todėl teko aukoti šv. Mišias butuose, salėse ar tiesiog po atviru dangumi prie sugriautų ir dar neatstatytų bažnyčių...“ Šie kuklūs štrichai neatskleidžia situacijos sudėtingumo, kartais beviltiškumo ar net dramtizmo. Reikėjo veikti žmonių sąmonę, skatinti vietas, o kartais net ir centro Maskvoje administracijos supratingumą. Katalikų kunigą pasaulietinė valdžia išpėjo, kad šiukštu nesikištų į politiką, patikino, kad nesitikėtų, jog gaus kokias nors patalpas gyventi ar kad valdžia gražins prieš karą katalikų turėtus maldos namus. Šio dvasininko nepaveikė sunkumai, nepritekliai, su kuriais jam tenka grumtis visą apaštalavimo šiame krašte metą.

Kunigas Anupras Gauronskis taip prisimena savo pirmąsias Mišias:

„Į Karaliaučių atvažiavau prieš pat Kalėdas. Galvojau, kaipgi atšvesti Kristaus gimimą, kad susirinktų žmonės. Tada mano šeimininkai, kurie mane pakvietė čia atvykti, sako: eime prie fabriko, ten bus žmonių. Kai baigsis viena pamaina, tai vieni eis namo, kiti į darbą. Taip ir padarėme. Netoli fabriko buvo liuteronų bažnyčia, paversta sandėliu. Ant bažnyčios laiptų susikrovėme dėžes, apdengėme balta staltiese – pasidarėme altorių, nuo stulpo švietė prožektorius, bet jo net nereikėjo, nes užtekėjo mėnulis. Prie jau buvusių keleto liuteronų prisijungė iš fabriko išeinantys žmonės, sustojo pažiūrėti, kas čia vyksta. Vieni klausė, kiti juokėsi, tyčiojosi. Po šv. Mišių pasveikinau žmones, pradžioje liutoniškai, paskui rusiškai, paaiškinau, kokia proga čia susirinkome, pasakiau, kur mane galima surasti, jeigu kam nors reikės religinio patarnavimo...“.

Prieš II pasaulinį karą Karaliaučiuje buvo trisdešimt bažnyčių, daugiausia liuteronų, bet ir

keturios katalikų, dvi sinagogos. Stačiatikių cerkvių čia išvis nebuvo – stačiatikiai krašte negyveno. Praėjus dviem dešimtmečiams, stačiatikybė tapo valstybine religija, nepasikeitė tik neigiamas pozicijas į kitas konfesijas.

Šešerius metus kunigas Anupras Gauronskis Mišias aukojo dažniausiai po atviru dangumi. Vis tikėjosi, kad valdžia tikintiesiems gražins Karaliaučiaus Šv. Šeimos bažnyčią, kuri po karo buvo paversta sandėliu, o vėliau čia įsikūrė filharmonija. Bažnyčia buvo graži, statyta prieš šimtą metų. Tačiau valdžia į kalbas dėl bažnyčios gražinimo nesileido. Kunigas A. Gauronskis važiavo ir į Maskvą pas tuometį Rusijos prezidentą Borisą Jelciną, tikėdamasis jo užtarimo. Bet pas šalies vadovą jis nepateko. Tada suprato, kad bažnyčios jau neatgaus, ir sumanė pasistatydinti koplyčią.

„...Koplyčią leido pastatyti norėdami nuvyti mus nuo bažnyčios laiptų, kur rinkdavosi katalikų tikintieji į šv. Mišias. Mumis pradėjo domėtis užsienio korespondentai, fotografavo, klausinėdavo, filmuodavo. Matyt, valdžiai pasidarė nepatogu...“, – prisimena kunigas.

Koplyčiai medžiagas ir lėšas skyrė liuteronų ir vokiečių katalikų organizacijos bei tikintieji. Pirmąsias Mišias jau ne po atviru dangumi, naujuose maldos namuose kunigas Anupras aukojo 1994 m. birželio 12 d. pašventintoje Karaliaučiaus Šv. Šeimos parapijos bažnyčioje. Kanauninko¹ pastangomis 1991 m. m. ėmė veikti pirmoji po II pasaulinio karo Karaliaučiaus mieste katalikų bažnyčios parapija. Tais metais jis arkivyskupo Tadeušo Kondrusevičiaus buvo paskirtas užregistruotos Šv. Šeimynos liuteronų parapijos Kara-

liaučiuje klebonu, suteikiant teises aptarnauti kitas krašte registruotas liuteronų parapijas. Iki 2016 metų tokių įkurta 15, bendrai katalikų parapijų yra 23, o beveik pilnai liutoniškomis parapijomis galėtume laikyti penkias, tarp jų Karaliaučiuje, Tilžėje (Sovetske), Ragainėje (Nemane), Lazdynuose (Krasnoznamenske), Gastose (Slavske).

Rašančiam sunku aprėpti kanauninko darbų apimtį, įsigilinti į jo drąsą siekiant kilniųjų tikslų. Bet, žinoma, būta visko. Kai prieš keliolika metų kunigas A. Gauronskis paliko jau aprūpintus tikinčiuosius Karaliaučiuje, kad pagelbėtų Tilžės (Sovetsko) katalikams, siekiant atstatyti sugriautą po karo katalikų bažnyčią, jo ryžte buvo nemažai abejonių ir net baimės.

„...Ateina diena, kada mes regime šią šventovę – Tilžės Kristaus Prisikėlimo bažnyčią ir matome, kad nepražuvo niekas, ką mes kartu su ja, joje ir dėl jos padarėme. Su didžiausiu siaubu ėjau šios bažnyčios link. Dieve mano, kaip bijojau, nors tai ir buvo Svajonė. Maniau: jeigu kada nors pastatysiu – tai galėsiu ir numirti. Mano džiaugsmui jau nieko netrūks... Dabar neatsistebiu, kaip mums tai pavyko. Įsivaizduokite, kaip turėjau atrodyti miesto merui, kai pasirašiau su juo žemės gavimo aktą ir gavome leidimą statyti bažnyčią buvusios vietoje, kurios bokštas nugriautas tik 1983 metais. Prieš pasirašydamas meras paironizavo, kad, matyt, milijonus valdau, jeigu imuosi tokios statybos. Aš neturėjau kišenėje nei kapeikos, nei cento (liutoniškų litų tuomet dar ir nebuvo). Ir atsakiau jam, kad kišenėje vėjas švilpia. Jis sutriko, pavadino mane bepročiu ir ... davė leidimą...“.

*E. Skipičio nuotr.
(Tęsinys kitame numeryje)*

¹ 2000 m. lapkričio 23 d. vyskupo dekretu Telšių katedroje kun. A. Gauronskiui suteiktas kanauninko titulas.

Rytrūsiečiai kelyje

(Pabaiga. Pradžia Nr. 4 (217))

Svarbus buvo Karaliaučiaus I. Kanto universiteto doc. dr. Iljos Dementjevo pranešimas apie daugiakultūrę Rytų Prūsijos ir Karaliaučiaus srities istoriją, apie atsikėlėjusius (iš tikrųjų – pokarinius kolonistus – A. M. pastaba) vakar ir šiandien. Karaliaučiaus srityje buvo įsigalėjusi stipri cenzūra, naikinamas kultūros paveldas, iškraipoma arba nutyliama Karaliaučiaus krašto praeitis. Ilgainiui srityje susikūrė inteligentijos sluoksnis, imta objektyviau vertinti praeitį. Po 1985 metų, SSRS vadovu tapus M. Gorbačioviui, imta rašyti ir apie Rytų Prūsiją, Karaliaučiaus kraštą, kunigą ir poetą Kristijoną Donelaičių.

Dabar atviresni archyvų, bibliotekų fondai. Į kultūros paveldą pretenduoja lietuviai, rusai, lenkai. Rusų nacionalistai bando kartoti Stalino žodžius, kad Karaliaučiaus kraštas – Kaliningrado sritis atseit esanti nuo senų laikų slavų (rusų) žemė. Anot doc. dr. I. Dementjevo, vokiečiai revanšistai taip pat bando neigti čia tūkstančius metų gyvenusių lietuvių nuopelnus kraštui. Dabar čia pagal statistiką gyvena apie 14000 lietuvių, per 3000 vokiečių (matyt, atsikėlusių iš Pavolgio). Manau, kad abiejų tautybių gyventojų yra gerokai daugiau. Pranešėjas kritikavo 2006 m. užsakyto parašyti vidurinėms mokykloms vadovėlio apie Karaliaučiaus sritį pavadinimą „Vakarų Rusijos istorija“ - juk čia ne Rusija, o Rusijos Federacija, į jos sudėtį kraštas įjungtas tik nuo 1946 metų. Tame vis dar slypi konfliktas: Europos Sąjungos ekspertai tvirtina, kad krašto praeities istorija iškraipyta, rusų nacionalistai – provokiška, lietuviams tai

– vokiečių ir rusų nacionalistų imperializmą propaganda.

Doc dr. I. Dementjevas pagrįstai teigia, kad Karaliaučiaus sritis – kietas politinis riešutas. Jis sutinka su kai kuriais sunkiais ir nemaloniais faktais, pripažįsta, kad srityje yra istorijos klastotojų, bet diskusijoms pakrypus apie karo metu ir jam pasibaigus vykdytą lietuvių ir vokiečių genocidą, prelegentas neigė genocidą, nes atseit iki šiol neaptikta Stalino įsakymo genocido vykdymui.

Prieš atsisveikinant (iš kairės į dešinę) - dr. Ch. Pletzing, dr. P. Zuhlsdorf-Bohm, R. Šikšnienė, I. Tumavičiūtė, dr. A. Matulevičius.

Prof. S. Červonaja iš salės prelegento emociškai paklausė: „Kiek moterų ir mergaičių turėjo būti išprievartauta, kiek taikių gyventojų išžudyta ir ištremta, kad tai būtų pavadinta genocidu? Juk tai buvo vokiečių kultūros paveldo etninis valymas“. Pridurčiau, jog baigiamas naikinti arba jau sunaikintas prūsų ir lietuvininkų europinės reikšmės paveldas. Lietuvoje ir Vokietijoje išleista doku-

mentų rinkinių, atsiminimų. Šią temą daug metų tyrinėja taip pat ir lietuviai: vilnietis kraštotyrininkas Vytautas Šilas, aktualizuoja savo straipsniuose patys lietuvininkų veikėjai Vytautas Gocentas, Viktoras Petraitis, dr. Martynas Purvinas ir kiti. Pranešėjas atsakė, kad jis nematęs pakankamo kiekio dokumentų genocido faktams įrodyti.

Auditorija įdėmiai klausėsi Šilutės muziejaus direktorės, jau minėtos istorikės Rozos Šikšnienės pasakojimo. Jinai trumpai apžvelgė Šiaurės Rytų Prūsijos bei Mažosios Lietuvos istoriją,

portuota į Rytų Vokietiją – SSRS kariuomenės okupuotą zoną. Pasukiniai trėmimai buvo 1948 m., nukreipti į evangelikų liuteronų tikėjimo abejų tautų žmones, laikantis klaidingos nuostatos, kad evangelikai liuteronai buvo būtinai “vokiečiai”. Reikia pripažinti ir tai, kad norėdami išvengti “sibiro” ir pasinaudoti proga pabėgti iš SSSR į “vakarus”, dalis lietuvių užsirašė “vokiečiais” savo noru ir gavo galimybę būti “ištremtais” į Vokietiją. Dėl to Klaipėdos krašte pokario metais liko sąlyginai mažai lietuvių.

R.Šikšnienė papasakojo, kad ji gimė tremtyje Krasnojarsko krašte - į ten iš Šilutės apylinkių 1946 m. buvo ištremta jos motina Katrė Mėgytė. Sibire prie Angaros upės kirto miškus, badavo, susirgo širdies liga. Pagydė toks pat tremtinys iš Armėnijos Aramas Ogansianas, su kuriuo slapta susituokė ir jiems gimė Roza bei dar dvi dukros. Nuo 1990 m. dirbdama Šilutės muziejaus direktore, vadovavo ekspozicijų rengimui, fondų ir eksponatų saugyklų tvarkymui pagal šiuolaikinę metodiką drauge su muziejininkais, Šilutės miesto visuomeninėmis organizacijomis parengė projektą “Šilutės dvaras – Mažosios Lietuvos regioninės kultūros centras”. Šilutė tapo vienu iš buvusio Klaipėdos krašto politinio, visuomeninio, kultūrinio gyvenimo centru.

Mane sudomino seminaro dalyvių klausimas: ar terminas Mažoji ir Prūsų Lietuva (vokiškai Klein Litauen, Preußisch-Litauen) tas pats ar ne, kokią jis apima sąvoką?

Prie kavos puodelio stengėmės pratęsti temą apie visoje sovietų okupuotoje Lietuvoje vykusį apskritai vokiečių ir evangelikų genocidą bei jų kultūros etnocidą. Juk 1945 m. gegužės mėn., kai Vakarų Europoje dar vyko mū-

šiai, iš Lietuvos riedėjo belangiai vagonai, gabenę beveik tūkstantį mūsų bendrapiliečių vokiečių ir suvokietėjusių lietuvių, ar tiesiog evengelikų tikėjimo žmonių į Tadžikiją. To konferencijos dalyviai taip pat nebuvo girdėję. Apie tai daugiau žino ir domisi išgyvenusieji vokiečiai iš Didžiosios Lietuvos. Praėjusiais metais jų kvietimu publicistė Irena Tumavičiūtė skaitė pranešimą apie šią tremtį ir apskritai vokiškos kultūros etnocidą.

Germanistė Kornelija Kurovska, kurios seneliai gyveno prie Vilniaus, vėliau Varmijos ir Mozūrijos regione, nuo 1990 m. veikiančios prūsų brolijos (draugijos) „Borussia“ (iš lotynų kalbos – Prūsa) pirmininkė, pasakojo apie įvairius projektus Rytų Prūsijos kultūros paveldui išsaugoti ir propaguoti. Centras – Olštynė (lietuviškai dar vadintas Alnaštainiu – “miestu prie Alnos upės”, vokiškai Allenstein). Draugija nuo 1991 m. leidžia Olštynė kultūros, istorijos, literatūros tęstinį leidinį *Borussia*. Publikuojami straipsniai ne tik apie prūsus, Rytų Prūsiją, jos regionus Varmiją ir Mozūriją, bet ir apie Mažąją (Prūsų) Lietuvą, Karaliaučiaus kraštą. Veikia *Borussios* fondas.

Olštynietė K. Kurovska nevengia kritikuoti ir Lenkijos valdžios, ko trūksta kaliningradiečiams, kaip pastebėjo konferencijos dalyviai. Lenkijoje archyvai tapo atviri. Baltijos akademijos vadovas dr. Chr. Pletzingas pastebėjo, kad lenkai šiuo požiūriu aplenkė vokiečius.

Mano paklausta, kaip „Borussia“ bendravo su Lietuvoje 1989 m. įsteigtu „Prūsos“ klubu, kuris rūpinosi prūsų praeitimi ir jų kultūros paveldu (vadovas dr. Letas Palmaitis; 1989 m. jis parašė rekonstruotą Naujosios prūsų kalbos gramatiką), K. Kurovska atsakė, kad ryšiai susilpnėję, dalis narių

paseno, dalis mirė (kaip ir Lietuvoje; skaitytojui priminsiu, kad nuo 2001 m. aktyviau veikė Lietuvos prūsų bendruomenė, kai iki mirties 2014 m. jai vadovavo etnologas dr. Jonas Trinkūnas). Prelegentė sakė nežinanti, kodėl 1920 m. per apklausą dauguma (iki 90%) Mozūrijos gyventojų balsavo už pasilikimą Vokietijos sudėtyje, o ne už susijungimą su atkurta Lenkijos valstybe. Priminsiu, kad mozūrų, kalbančių lenkų kalbos tarme ir vietos vokiečių balsavimas vyko Raudonajai armijai veržiantis link Vyslos ir spaudžiant Vokietijos valdžiai; be to, mozūrų pragyvenimo lygis buvo aukštesnis nei Lenkijos lenkų. Pasak K. Kurovskos, kol kas nėra atsakymo, koks mozūrų tautiškas. Nėra aiškumo, kokiai tautinei grupei žmonės save priskiria, kuo save laiko - skirtingas mentalitetas, įvairūs požiūriai.

Karaliaučiaus archeologas dr. Romanas Široukovas pasakojo apie gintaro kelią, kuriuo senovėje iš Sembos pakrantės nuo Baltijos jūros lietuviškas prūsiškas gintaras buvo gabenamas į Romos imperijos provincijas ir pačią Romą. Pvz., romėnų mokslininkas ir rašytojas Plinijus Vyresnysis (I a. po Kristaus) veikale *Gamtos istorija* pasakoja, kad valdant imperatoriui Neronui (I a. po Kristaus) dideli gintaro kiekiai iš Baltijos pajūrio buvo atgabenti į Romą, juo papuošti amfiteatras, ginklai, iš jo gaminti papuošalai. Lietuviai gintaru prekiaavo. Daug lietuvių sembų ir į pusiasalį Vokiečių ordino atkeltų sūduvių gintarą rinko Palvininkuose, Juodkrantėje, vėliau jis techniškai buvo išgautas Prūsijos kunigaikštystės, vėliau karalystės, nacių Vokietijos laikais, galiausiai po 1946 m. – SSRS administruojamoje Karaliaučiaus srityje. Rusijos Federacija Palvininkuose (nuo 1946 m.

Jantarnyj), didžiausioje pasaulyje šio baltų „aukso“ kasykloje, jo išgauna tūkstančius tonų. Pasak dr. R. Široukovo, dabar gintaro kelias tęsiasi į Kiniją.

Įdomu, kad R. Široukovas baigė Klaipėdos universitetą, įgijo daktaro mokslinį laipsnį. Tai jis, jaunuolis, prieš keliolika metų Nidoje per mokslinę konferenciją prisistatė man esąs prūsų kilmės ir labai norįs studijuoti Klaipėdoje. Universiteto vadovybei rekomendavau jį kaip perspektyvų studentą. Gerai moka lietuviškai, susipažinęs su lietuvių mokslininkų tyrinėjimais (tarp kitų skaitęs archeologo prof. habil. dr. Eugenijaus Jovaišos monografijas apie aisčius, kitaip baltus). Su Karaliaučiaus muziejumi „Altes Haus“ („Senasis namas“) vykdo projektą „Gintaro kelias“ („Bernsteinstraße“).

Seminaras baigėsi literatūros temomis. Rašytojas romanistas Arno Surminskis (gimė 1934 m. Rytų Prūsijoje) skaitė savo kūrybą apie gimtąją tėvynę ir jos sudėtingą likimą pavadinimu *Kai karas ėjo į pabaigą*, minėjo ir Prūsų Lietuvą.

Žurnalistas J. Tycneris konferencijoje kalbėjo apie pabėgėlių gelbėjimąsi per Baltiją į Vokietiją.

Varšuvietis žurnalistas Janušas Tycneris, vokiškų laikraščių Vokietijoje korespondentas iš Lenkijos pasakojo apie žmones kelyje per Aistmares į Piliavos (dabar rus. Baltijsk) uostą, iš kurio laivais gelbėjosi per Baltiją į Vokietiją. 1945 m. sausio pabaigoje kelias sausuma iš Rytų Prūsijos per Aisčių neriją buvo atkirstas nuo tuometės Vokietijos. Tūkstančiai civilių pabėgėlių, vilkstinių arklių vežimų ir pėsti per ledą traukėsi link Piliavos. Genocido mastai išsiplėtė. Ledą sprogdino sovietinė aviacija, torpediniai laivai. Nuskendo apie 23000 civilių gyventojų.

Noriu pridurti, kad 1945 metų sausį sovietinis torpedinis povandeninis laivas Baltijoje nuskandino didelį Vokietijos keleivinį laivą „Gustloff“, kuriuo evakavosi Rytų Prūsijos civiliai gyventojai ir grupė fronte sužeistų kareivių. Manoma, kad nuskendo nuo 9000 iki 11000 žmonių. Vien Mažojoje Lietuvoje, Vytauto Šilo duomenimis, buvo įsteigta keliolika mirties lagerių, žuvo dešimtys tūkstančių civilių; tarp jų nuo bado, ligų galėjo mirti arba buvo nužudyta apie 130000 lietuvininkų bei suvokietėjusių ir vokiečių kilmės gyventojų. V.Šilo duomenimis, per sovietinį genocidą Karaliaučiaus krašte žuvo apie 350000 vietinių. SSRS kariuomenės propagandos vadovų raštiški raginimai kareiviams masiškai žudyti visus – tarptautinis karinis nusikaltimas, neturintis senaties termino.

Žydintis Karaliaučiaus kraštas po karo virto “Kaliningrado srities dykra”. Ištrėmus likusius vietinius, čion kėlėsi atvykėliai iš Rusijos ir kitų kraštų; apsigyveno keletas tūkstančių iš Sibiro į sovietinę Lietuvą bandžiusių grįžti tremtinių ir politinių kalinių, kuriems 1957 m. sausio 21

d. paskelbto LSSR Aukščiausiosios Tarybos pirmininko Justo Paleckio įsaku nebuvo leista apsigyventi savoje Tėvynėje. Jie pasirinko gyvenimą Mažojoje Lietuvoje.

Grįžtant prie žurnalisto J. Tycnerio pranešimo, jis pabrėžė, kad kariniu placdarmu paverstas SSRS eksklavas Kaliningrado sritis, kurioje dislokuota galingų raketų, yra grėsmė ne tik Baltijos šalims, Lenkijai, bet ir Vokietijai. Lenkijai didelę reikšmę turi žvejyba. Jų atstovų teigimu, Rusijos pareigūnai dažnai nepraleidžia lenkų laivų Aistmarėmis – dalį Baltijos jūros kontroliuoja Rusijos karinis laivynas, kurio bazė yra Baltijske. Lenkijai nuo 1945 m. priklausantis Elbingo (lenkiškai Elbląg) uostas apleistas. Dabartinė Lenkijos vyriausybė, regiono valdžia rūpinasi, kad būtų iškastas Elbingo kanalas į Baltijos jūrą (10 km ilgio, vidutiniškai, berods, 5 m gylio, kainuos apie 200 mln. eurų). Projektą finansuoja ir Europos Sąjunga. Ištirta, kad gamtos ekologija nebus pažeista, projektui pritarė ES ekspertai.

Tuo ir baigėsi kelių gretimų šalių mokslininkų, žurnalistų, rašytojų, taip pat buvusių rytprūsiečių konferencija aktualiais Rytų Prūsijos bei Mažosios Lietuvos klausimais. Jo metu aktualizuota praeitis, o dabartis ir ateitis – politikų reikalas.

P.S. Skaitytojų atsiprašau, jei šiame straipsnyje pasitaikė netikslumų. Kartais sunku spėti užsirašyti pranešėjų mintis vokiečių, lenkų ir rusų kalbomis, juolab jei pranešėjas ar vertėjas kalba greitai arba neaiškiai. Taip pat dėkoju Irenai Tumavičiūtei už vertingus papildymus.

Dr. Algirdas Matulevičius
Istorikas, enciklopedistas
Asmeninio archyvo nuotr.

„Metai“ ši rudenį bus išleisti ir prancūzų kalba

Karolina Masiulytė-Paliulienė, vertėja, Prancūzijos Garbės legiono ordino savininkė, K. Donelaičio draugijos narė

Abu mano tėveliai buvo lietuviai. Mama gimusi Paryžiuje, kur 1905 m. buvo emigravę mano seneliai iš mamos pusės. Tėvelis Jonas Masiulis, gimęs 1911 m. Panevėžyje, susipažino su mano mama atvykęs į Paryžių studijuoti ekonomikos mokslų. 1932 m. jis ją parsivežė į Lietuvą. Karo metu tėveliai pasitraukė iš Lietuvos ir emigravo į Paryžių, kur po karo gimiau aš. Nors nemokėjau kalbėti lietuviškai, tačiau visada buvau auklėjama nepamiršti okupuotos tėvynės. Ypač didelę įtaką man darė lietuvių bendruomenė Paryžiuje ir jos dvasios pirmininkas prelatas Jonas Petrošius.

Studijavau Šarlio Diuleno (*Charles Dullin*) dramos mokykloje, po to įstojau į valstybinę Menų ir teatro technikos mokyklą (*Ecole des Arts et Techniques du theatre*). Kartu pradėjau istorijos studijas Sorbonoje. Iki grįžimo į Lietuvą dirbau aktore įvairiuose teatruose ir televizijoje. Vėliau sutikau savo vyrą Arūną, lietuvi

iš Amerikos. Susituokėme ir gyvenome Paryžiuje, o Lietuvai atgavus Nepriklausomybę 1994 m. nusprendėme važiuoti gyventi į Lietuvą. Netrukus buvo patenkintas mano tėvelio Jono Masiulio prašymas ir jis atgavo savo tėvo knygnešio Juozo Masiulio knygyną, įkurtą 1905 m. Panevėžyje. Pirmasis lietuviškas šio miesto knygynas niekada nebuvo sustabdęs savo veiklos, išskyrus Pirmąjį pasaulinį karą, kai artėjant vokiečiams rusų įsakymu miestas buvo evakuotas. Sovietmečiu jis buvo pervadintas Centrinis knygynas, o vedėjos pareigas ėjo buvusi mano senelio darbuotoja Valerija Paulavičiūtė. Nepaisant sovietų okupacijos, ji sugebėjo išlaikyti senelio knygyno dvasią, pvz., slapta dalydavo anų laikų katekizmus. Kilnią misiją pratęsė ir kita po jos atėjusi knygyno tradicijas puoselėjanti vedėja Apolonija Skaržauskienė.

Grįžęs į Panevėžį, tėvelis privatizavo knygyną, pradėjo pats tvarkytis, bet personalo nepakeitė. Pamažu mes su Arūnu perėmėme veiklą, nes tėvelis mus įgaliojo pradėti remontuoti ir modernizuoti knygyną. Jis mirė 1995 m., galima sakyti, labai ramus, nes Lietuva vėl buvo nepriklausoma. Jis buvo įsitikinęs, kad mes pratęsime jo mylimo tėvelio Juozo veiklą. Iš tikrųjų galima pasidžiaugti labai įdomiu knygnešio Juozo Masiulio knygyno likimu, nes jis yra seniausias veikiantis knygynas Lietuvoje, svarbus miesto simbolis lietuvių kovose už laisvę ir nepriklausomybę.

Kai atvažiavome į Panevėžį, namuose neberadome nieko, kas primintų anuos laikus. Kaimynai ir buvusių knygyno darbuotojų vaikai grąžino keletą daiktų ir nuotraukų, kurias jie sugebėjo tiek ilgai išlaikyti. Tai buvo Vytauto

Didžiojo graviūra, devocionalijos, laikrodis, stiklas... Labai norėjome daugiau sužinoti apie senelio veiklą. Tėvelio atmintyje buvo išlikę nemažai prisiminimų iš vaikystės, jaunystės, jis vis sakydavo, kad tuose namuose buvo labai gera aura. Deja, tarybiniais laikais knygyno archyvai buvo sunaikinti. Vargu ar buvo galima tikėtis atrasti kokių nors dokumentų apie knygyno veiklą... Tačiau Joana Viga Čiplytė, istorikė iš Panevėžio, pradėjo intensyviai paieškas. Jos pastangos nenuėjo veltui, surasta tiek daug informacijos, kad pavyko išleisti net knygą.

Mūsų mielas Kristijono Donelaičio draugijos Panevėžio skyriaus pirmininkas Rimgaudas Banys labai susidomėjo, ar knygnešys Juozas Masiulis galėjo iš Karaliaučiaus atgabenti Kristijono Donelaičio kūrinus. Atsakymas buvo teigiamas, senelis su savo bendražygiu Vladu Kuzma priklaušė slaptam knygnešių Garšvių tinklui ir platino po visą Aukštaitiją lietuvišką spaudą - laikraščius *Aušra*, *Keleivis*, *Nemuno sargas*, *Vienybė Lietuvininkų*, dr. Jono Basanavičiaus knygas. Ypač didelę paklausą turėjo *Pavasario Linksmybės*, išleistos 1891 m. Tilžėje Martyno Jankaus. Galima spėti, kad buvo slaptai platinami ir Aleksandro Burbos bei Antano Miluko *Kristijono Donelaičio rasztai*, išleisti 1897 m. Įkūrus knygyną, šiuo leidiniu buvo prekiaujama ir knygyne.

Marijos ir Jurgio Šlapelių namo-muziejaus direktorės Jolantos Paškevičienės nuomone, lietuvių knygynų kataloge, išspausdintame 1906 m. J. Zavadskio spaustuvėje, dar negalėjo būti Jurgio Šlapelio parengtų, redaguotų ir išleistų Kristijono Donelaičio *Raštų*. Jie pasirodė tik 1909 m. (tiražas iš-

spausdintas 1914 m.). Šis leidinys buvo įrašytas į 1910 m. ir į 1913 m. Marijos Šlapelienės knygyno katalogą. Knygos *J. Masiulis knygnešys ir knyginkas* (Žaros leidykla, 2005 m.) įžangoje prof. Vladas Žukas rašo apie išlikusį 1914 m. sausio 17 d. Marijos Piaseckaitės-Šlapelienės knygynui pateiktą Juozo Masiulio užsakomų knygų sąrašą, kur šis prašo 67 leidinių, daugiausia po 10–15 egzempliorių. Svarbesni iš jų: Kristijono Donelaičio, Motiejaus Valančiaus, Maironio, Žemaitės, Julijono Lindės-Dobilo, Jono Krikščiūno-Jovaro knygos.

Panevėžio miestas, kaip minėjau, 1915 m. buvo evakuotas. Juozas Masiulis su šeima pasitraukė į Smolenską, o knygynas buvo vokiečių okupuotas. Veikla buvo atnaujinta tik 1918 m. grįžus Masiulių šeimai. Atgavus Nepriklausomybę, knygyne buvo prekiaujama Vaclovo Biržiškos parengtais Kristijono Donelaičio *Raštais*, išleistais 1921 m. ir 1927 m. ir, be abejo, Juozo Ambrazevičiaus 1940 m. parengtais *Metais*.

Kristijono Donelaičio kūriniumi domėjausi nuo senų laikų. Mane tiesiog magiškai traukė ši knyga. Tik atvykusi į Lietuvą, antikvariate įsigijau 1941 m. Kaune išleista gražų Vytauto Kazimiero Jonyno iliustruotą Juozo Ambrazevičiaus *Metų* leidinį. Vartydama jį jausdavau tarsi atidariusi brangenybių dėžutę, ilgai žiūrėdavau į eilutes įmantriais šriftais su daugybe nesuprantamų žodžių. Taigi dar nemokėdama gerai kalbėti lietuviškai, stengiausi pažinti Lietuvą visomis penkiomis juslėmis. Intuityviai žinojau, kad *Metai* pasakoja apie tikrąją, pirmąją Lietuvą. Jaunystėje panašiai mane veikė dailininko Pauliaus Augiaus-Augustinavičiaus darbai.

Kaip aš tapau *Metų* vertėja? Buvau tiesiog priversta! Noriu pasakyti, kad Lietuvos Edukologijos

universiteto Lietuvių ir lyginamosios literatūros katedros profesorei Nijolei Kašelionienei pasiūlius, moraliai negalėjau atsakyti versti Donelaičio *Metus* į prancūzų kalbą. Juolab kai sužinojau, kad labai prestižinė universitetinė Paryžiaus leidykla *Classiques Garnier* pagėidavo publikuoti *Metų* vertimą. *Pasaulio literatūros* kolekcijos direktorius Alanas Montandonas (*Alain Montandon*) buvo skaitęs šį kūrinių vokiečių kalba. Kristijono Donelaičio kūrinio vertimas į prancūzų kalbą bus išleistas šį rudenį kartu su XVIII a. anglų rašytojo Džono Tomsono (*John Thomson*) *Metais* (*The Seasons*). Deja,

be galo svarbų senovės Lietuvos palikimą. Iš pradžių galvojau, kad šis vertimas man užkrauna per didelę atsakomybę, nes apgailėstaudama prisipažįstu, jog neturiu formalaus universitetinio parengimo ir specialiai nestudijavau lietuvių kalbos. Bet, kita vertus, esu neblogai susipažinusi su XVII–XVIII a. prancūzų žodynu, kaip minėjau, rimtai studijavau klasikinius mokslus garsiajame Šventosios Marijos (*Sainte Marie*) koledže, Šarlio Diuleno dramos akademijoje, Menų ir teatro technikos valstybinėje mokykloje Paryžiuje. Mus ruošė pagal XVII–XVIII a. didžiųjų literatų Moljero (*Molière*),

J.Masiulis su knygyno darbuotojais apie 1925 m.

leidinys bus be iliustracijų ir tik prancūziškai. Nijolė Kašelionienė, pristatydama mūsų nacionalinį šedevrą, parašė labai išsamią įžangą. Manau, kad prancūzų skaitytojus labai suintriguos prancūzų egzistavimas Vyžlaukio teritorijoje, kaip jie ten atsidūrė? Iš tikrųjų tai buvo hugenotai, tai reiškia liuteronai, dėl persekiojimo emigravę iš Prancūzijos po 1685 m. Nanto edikto panaikinimo. Įspūdis milžiniškas, versdama beveik jausdavau, kaip Lietuva motulė už mano pečių palinkusi stebi, ką rašau...

Vertinu ši tekstą kaip didžiulį,

Rasino (*Racine*), Kornelio (*Cornelle*), Lafonteno (*La Fontaine*) ir La Briujero (*La Bruyère*) tekstus. O dėl lietuvių kalbos, savaimė suprantama, nuolatos turėjau tartis su sostinės universitetu, Lietuvių kalbos ir literatūros instituto filologais.

Man lietuvių kalba yra palyginti taupi. Vertimai gali ją net praturtinti, nes prancūzų kalba turi turtingą semantiką, plačią atspalvių gamą. Verčiant derėjo vengti daugiažodžiavimo, pasakymų reikšmės išplėtimo; buvo svarbu išlaikyti ir kūrinio tankį, ir kalbinius ypatu-

Koplytstulpis J.Masiulio atminimui knygyno kieme.

mus. Profesorius Kęstutis Nastopka pasiūlė versti 12–16 skiemenų kiekybine pusiausvyra. Supratau, kad vertimas hegzametru neįmanomas dėl skirtingų eilučių, sunku išlaikyti tokį netaisyklingą ritmą visame kūrinyje. Taip ir padariau. Stengiausi rinkti žodžius, kurie jau egzistavo XVII–XVIII a., atidžiai patikrindama kiekvieną. Pvz., buvo neaišku, kaip išversti esminį donelaitišką žodį *būrai*, t. y. Mažosios Lietuvos (arba Rytų Prūsijos) valstiečių baudžiauninkai. Nerasdama tinkamo prancūziško ekvivalento, palikau *les bours*. Kitas iššūkis buvo rasti lygiaverčius prancūziškus žodžius XVIII a. Prūsijos administracinės hierarchijos pavadinimams. Rėmiausi to meto prancūzų dvaro administracijos terminologija.

Kristijonas Donelaitis visomis išgalėmis kovojo dėl išlikimo; jeigu lietuvinkai būrai nebūtų sugebėję atlikti baudžiamosios darbų, jie galėjo būti ištremti į Vokietiją ir baigti dienas elgetaudami. Nors lietuvių poetas kūrė sunkiais baudžiamos laikais, po baisaus maro, vykstant kolonizacijai, nematydamas laisvės šviesos horizonte, jo išlikimo programa, su kuria kreipėsi į savo būrus, buvo teisingai suprasta, teikė jėgų lietuvinkų palikuonims, ugdant naują kartą – būsimų knygnešių kartą...

Asmeninio archyvo nuotr.

Учимся говорить по-литовски

(Продолжение.
Начало в Но. 3 (216))

-Kokios jūsų pareigos - Какая у вас должность?

-Esu dėstytoja (dėstytojas). - Я преподаватель.

...mokytoja (mokytojas). ... учительница, учитель.

...direktorė (direktorius). ... директор.

...gydytoja (gydytojas). ... врач.

...socialinė darbuotoja. ... социальный работник.

...įmonės vadovė (vadovas). ... руководитель предприятия.

Место работы, место проживания должны быть названы в предложном падеже:

- Kur jūs dirbate? - Где вы работаете?

- Aš dirbu institute, universitete. - Я работаю в институте, университете.

... mokykloje. ... в школе.

... gamykloje. ... на заводе.

... ligoninėje. ... в больнице.

... slaugos skyriuje. ... в отделе по присмотру за тяжёлыми больными.

- Kur jūs gyvenate? - Где вы живёте?

- Dabar aš gyvenu Kaliningrade / Karaliaučiuje. - Сейчас я живу в Калининграде / Караялчюсе.

...Sovetske / Tilžėje. ... в Советске / в Тильже.

...Marijampolėje. ... в Мариамполе.

...Vilniuje. ... в Вильнюсе.

Профессию, должность можно назвать в именительном падеже собственных и нарицательных имён существительных:

- Kokios jūsų pareigos? - Какая у вас должность?

- Esu dėstytoja (dėstytojas). - Я преподаватель.

...mokytoja (mokytojas). ...

учительница, учитель.

...direktorė (direktorius). ... директор.

...gydytoja (gydytojas). ... врач.

...socialinė darbuotoja. ... социальный работник.

...įmonės vadovė (vadovas). ... руководитель предприятия.

Место работы, место проживания должны быть названы в предложном падеже:

- Kur jūs dirbate? - Где вы работаете?

- Aš dirbu institute, universitete. - Я работаю в институте, университете.

...mokykloje. ... в школе.

...gamykloje. ... на заводе.

...ligoninėje. ... в больнице.

...slaugos skyriuje. ... в отделе по присмотру за тяжёлыми больными.

- Kur jūs gyvenate? - Где вы живёте?

- Dabar aš gyvenu Kaliningrade. - Сейчас я живу в Калининграде.

...Guseve. ... в Гусеве.

...Sovetske. ... в Советске.

...Krasnoznamenske. ... в Краснознаменске.

...Černiachovske. ... в Черняховске.

...Marijampolėje. ... в Мариамполе.

...Klaipėdoje. ... в Клайпеде.

...Vilniuje. ... в Вильнюсе.

...Kaune. ... в Каунасе.

Kaip pasiteirauti ar paprašyti pagalbos? Как спросить или попросить о помощи?

Иногда приходится обращаться к прохожим на улице, просить о помощи у других в различных общественных местах. Уточнение информации или просьба состоит из вежливого обращения и конкретного вопроса или просьбы. Выучите

несколько фраз вежливого обращения к собеседнику:

Atsiprašau, ar galiu jus sutrukdyti? Извиняюсь, могу вас беспокоить?

Atsiprašau, ar galite man padėti? Извиняюсь, можете мне помочь?

Ar galite man padėti? Можете мне помочь?

Ar galėčiau paprašyti pagalbos? Могу ли я обратиться за помощью?

Norėčiau paprašyti jūsų pagalbos. Хотел бы попросить вас о помощи.

Prašyčiau man padėti. Пожалуйста, помогите мне.

Atsiprašau, ar galite pasakyti? Извиняюсь, можете мне сказать?

Ar galite man pasakyti? Можете мне сказать?

Atleiskite, norėčiau paklausti. Простите, я хотел бы спросить.

Atleiskite, ar galiu paklausti? Извините, могу спросить?

Atleiskite, ar galiu į jus kreiptis? Извините, могу к вам обратиться?

Atsiprašau, ar galiu į jus kreiptis? Извиняюсь, могу к вам обратиться?

После вежливого обращения сформулируйте вопрос. О чём чаще всего приходится спрашивать? Предлагаем несколько примеров вопросов:

Kiek dabar valandų? Сколько сейчас времени?

Ar galite parodyti man kelią? Можете показать дорогу?

Kur yra artimiausia autobusų (troleibusų) stotelė? Где ближайшая автобусная (троллейбусная) остановка?

Kaip nuvažiuoti į miesto centrą? Как добраться до центра города?

Kokiu autobusu (troleibusu) nuvažiuoti į miesto centrą (autobusų stotį, geležinkelio stotį,

oro uostą)? На каком автобусе (троллейбусе) можно доехать до центра города (автовокзала, железнодорожного вокзала, аэропорта)?

Kiek laiko užtruks kelionė iki miesto centro (autobusų stoties, geležinkelio stoties, oro uosto)? Сколько время займёт поездка до центра города (автовокзала, железнодорожного вокзала, аэропорта)?

Kaip nueiti iki miesto centro? Как дойти до центра города?

Kaip nueiti į Basanavičiaus aikštę (Vytauto gatvę)? Как перейти на площадь Басанавичюса (на улицу Витаутаса)?

Kaip nueiti į autobusų (geležinkelio stotį)? Как пройти к автобусной (железнодорожной) станции?

Kada išvyksta autobusas (traukinys) į Kaliningradą? Когда отправляется автобус (поезд) в Калининград?

Kada išvyksta autobusas į Kauną (Vilnių, Marijampolę, Minską)? Когда отправляется автобус в Каунас (Вильнюс, Мариямполе, Минск)?

Kiek laiko truks kelionė iš Kybartų į Marijampolę (Kauną, Vilnių, Kaliningradą)? Сколько времени длится поездка из Кибартай в Мариямполе (Каунас, Вильнюс, Калининград)?

Kur galėčiau išgerti kavos? Где могу выпить кофе?

Kur yra kavinė? Где находится кафе?

Kur galėčiau pavalgyti? Где бы мог покушать?

Kur yra restoranas? Где находится ресторан?

Kur yra prekybos centras? Где находится торговый центр?

Kur yra miesto savivaldybė? Где находится самоуправление города?

Kur yra policijos nuovada? Где находится полицейский участок?

Kur galėčiau gauti medicininę pagalbą? Где бы я мог получить медицинскую помощь?

Kur yra vaistinė? Где находится аптека?

Обратите внимание, что спрашивая, уточняя информацию или прося о помощи употребляются существительные в определённых падежных формах и глаголы трёх наклонений и четырёх времён. На этот раз предлагаем ознакомиться с грамматическими признаками глагола.

Грамматические признаки глагола

Глаголы изменяются по категориям **числа, лица, наклонения, времени**.

Имеет **единственное и множественное** число и **три формы лица**:

Skaičius / Число	Asmuo/ Лицо
Vienaskaita Единственное	Pirmasis asmuo – aš Форма первого лица – я
	Antrasis asmuo – tu Форма второго лица – ты
	Trečiasis asmuo – jis, ji Форма третьего лица – он, она
Daugiskaita Множественное	Pirmasis asmuo – mes Форма первого лица – мы
	Antrasis asmuo – jūs Форма второго лица – вы
	Trečiasis asmuo – jie, jos Форма третьего лица – они (муж.р.), они (женс.р.)

(Продолжение следует)

Krašto istorijos ir kultūros pažinimo klubui ALKAS – 50 metų

Kovo 17 dieną sukako 50 metų, kai Skaičiavimo mašinų specialiajame konstravimo biure prie Vilniaus skaičiavimo mašinų gamyklos (SM SKB) įsisteigė Kraštotyros - krašto istorijos ir kultūros pažinimo būrelis, vėliau tapęs Krašto istorijos ir kultūros pažinimo klubu ALKAS.

Sukaktis buvo paminėta jubiliejinio klubo narių susirinkimu, kuriame dalyvavo dauguma alkiečių, jų šeimų narių bei draugų, senieji klubo bičiuliai, svečiai iš kitų miestų. Pagrindinis minėjimo akcentas buvo prisiminimai - apie ALKO įsikūrimą ir jo įkūrėjus, klubo veiklą per 50 metų, apie

mės, dalyvavome, talkininkavome, todėl ir apžvalginį pranešimą apie ALKO veiklą per 50 metų skaičiavimui 1972–1976 m. buvusiam jo pirmininkui Algimantui Budriūnui buvo apie ką papasakoti.

Pradžioje pagrindinė klubo veiklos kryptis buvo jo narių bei kitų SKB darbuotojų savišvieta - Lietuvos istorijos paskaitos, kurias skaitė tuometis technologų skyriaus viršininko pavaduotojas, o dabar – akademikas istorikas Edvardas Gudavičius. Jis vesdavo ekskursijas ne tik po Vilniaus senamiestį, bet ir kitas istorines Lietuvos vietas, kurias lankydavome kelionių metu.

nigaikščių pilis ir didžiūnų rūmų liekanas, „antrąją“ Vytauto sostinę Lucką, pabuvojome Žalgirio mūšio lauke, S.Dariaus ir S.Girėno žuvimo vietoje Soldine, Krokuvėje. Ilgametis klubo bičiulis architektas-restauratorius Napoleonas Kitkauskas kelionėse pasakodavo istorijas ne tik apie senąją Lietuvos praeitį, bet ir nesenus - sovietinius, istorijos paminklams dažniausiai nepalankius laikus.

Klubo veikla buvo maksimaliai vieša. SKB patalpose klubas įrengė stendą, kuriame skelbė informaciją apie ALKO veiklą, spausdino sieninio biuletenio „Mūsų kraštas“ straipsnius, talpino Stepo Lukoševičiaus pieštus plakatus, skirtus reikšmingoms Lietuvos istorijos ir kultūros sukaktims.

1988 m. gegužės mėnesį Vilniaus skaičiavimo mašinų gamyklos koridoriuje buvo surengta paroda apie ALKO veiklą. Panašios parodos buvo surengtos Šiaulių inžinierių namuose, Mokslininkų rūmuose Verkiuose ir LR Seime. O 1989 m. Skaičiavimo mašinų gamyklos salėje ALKAS surengė Vasario 16-jai skirtą Lietuvos istorijos parodą, kurios eksponatus - XIX - XX a. pradžios lietuviškus leidinius, pinigus, pašto ženklų rinkinius, Lietuvos valstybinių apdovanojimų rinkinius, Sibiro tremtyje iš duonos pasigamintus rožinius, vaikiškame paltelyje po pamušalu išsaugotą prieškarinę Trispalvę vėliavą klubo nariai atnešė iš namų. Vėliau ši paroda buvo demonstruojama tuometės Konservatorijos salėje.

Po 1991 m. sausio 13 d. ALKAS organizavo klubo narių naktinius budėjimus prie Seimo. 1984-1986 m. ALKAS talkino N. Kitkaus-

Renginio akimirka. Rengėjų nuotr.

nenuilstanti ilgametį klubo vadovą a.a. Steponą Lukoševičių ir jo nuveiktus darbus, apie kitus alkiečius, kurių, deja, irgi jau nebėra tarp mūsų.

Buvo prisiminta, kad per 50 metų daug kas pasikeitė mūsų gyvenime, nebeliko ir SM SKB, o ALKAS išliko: matyt, toks tvirtas jo pilietinis, kultūrinis ir patriotinis pamatas buvo padėtas.

Jubiliejaus proga galėjome ir pasidžiaugti, kad kažkada neužsidarėme vien techninių ar teorinių problemų rate, o plėtėme savo istorinį ir kultūrinį akiratį, domėjo-

O į tas keliones vykdavo nuo 10 iki 25 lengvųjų automobilių kolona ir būtinai – autobusas tiems, kurie netilpdavo į automobilius. Nuolatinis mūsų kelionių po Lietuvą dalyvis buvo a.a. profesorius Česlovas Kudaba, su didele meile ir užsidegimu pasakodavęs apie svarbiausias lankomas vietas – istorijos ir gamtos paminklus, bažnyčias, pro autobuso langą bėgančius ežerus, kalnelius, miškus. Taip išvažinėjome Aukštaitiją, Žemaitiją, Dainavos, Pamario žemes. O Baltarusijoje, Ukrainoje ir Lenkijoje lankėme Lietuvos ku-

kui tyrinėjant Vilniaus Katedros rūsius, o 1988 m., tikintiesiems atidavus Katedrą, klubo talkininkai valė šv. Kazimiero koplyčią. 1987-1995 m. klubo nariai talkino atkasant Vilniaus Žemutinės pilies pamatus ir rūsius, dalyvavo atkasant sovietmečiu susprogdintą ir užkastą Trijų Kryžių paminklą. Be to, klubo vadovas S. Lukoševičius dalyvavo grupės, rengusios įstatymą dėl Valdovų rūmų atstatymo, darbe.

Atskirai reikia paminėti gausias talkas tvarkant Kristijono Donelaičio bažnyčią ir jos aplinką Tolminkiemyje vieną ar du kartus kasmet, kuriose kartais dalyvaudavo per šimtą talkininkų iš ALKO - klubo nariai, jų šeimos ir draugai. Dažnai talkos būdavo derinamos su Tolminkiemio atstatymo entuziasmais iš Šiaulių, Marijampolės, kitų Lietuvos vietų. O 1989 m., minint 275-sias Kristijono Donelaičio gimimo metines, Lazdynėliuose alkiečiai kartu su kitais talkininkais pasodino 275 ažuoliukus.

Būtina prisiminti ir tai, kad 1992-2014 metais S. Lukoševičiaus iniciatyva Kristijono Donelaičio draugija leido laikraštį „Donelaičio žemė“, kuriame nemažai buvo rašoma ir apie ALKO veiklą. Nuo 2014 metų „Donelaičio žemė“ leidžiama Marijampolėje, dabar leidinys išeina kas ketvirtį žurnalo formatu.

Savo „darbo jėgą“ ir konstruktorišką patirtį alkiečiai pritaikė rengdami brėžinius į Rumšiškių buties muziejų perkeliams Griškabūdžio pastatams ir Priekulės vėjiniam malūnui, o ruošiantis Vilniaus Universiteto 400 metų jubiliejui išvalė senąją observatoriją, sutaisė jos bokšto laikrodį, nuo realių mėginimų pasisavinti išsaugojo senuosius teleskopus.

ALKAS surengė kompozitorių Česlovo Sasnausko, Juozo Naujailio, Miko Petrausko gimimo šim-

tmečių minėjimus, taip pat Šiaulių 750 metų bei Vilniaus Universiteto įkūrimo 400 metų sukakties minėjimus Muzikos ir teatro akademijoje, M. K. Čiurlionio meno mokykloje, Mokslininkų rūmuose Verkiuose.

Apie pusę savo gyvavimo laiko ALKUI teko dirbti sovietų valdžios ir jos „ideologinės priežiūros“ sąlygomis, tačiau klubo vadovas S. Lukoševičius sugebėjo laviruoti tarp „ne visiškai leidžiamo“ ir „griežtai draudžiamo“, kad formaliai sovietų ideologai neturėtų prie ko prikibti.

Dabar ALKAS aktyvios veiklos nebevykdo, nors jo nariai ir draugai kasmet po kelis kartus susitinka „Stiklių“ kavinaiteje Vilniuje, pabendrauja, stengiasi ir toliau palaikyti tą kažkada užsimezgsų dvasinį ryšį. Reikia tikėtis, kad tai truks dar ilgai – taip savo apžvalgą baigė A. Budriūnas.

Sveikindamas ALKĄ 50-mečio proga, vienas iš seniausių klubo bičiulių profesorius Vytautas Landsbergis prisiminė, kad apie ALKĄ išgirdo dar 1967 m. vasarą, klubui rengiant kompozitoriaus Č. Sasnausko gimimo šimtmečio minėjimą tuometės Konservatorijos salėje. Tada jis artimiau susipažino ir su ALKO vadovu S. Lukoševičiumi. Profesoriaus teigimu, sovietiniais laikais ALKO veikla buvo ypač reikšminga palaikant Lietuvos savastį, kai skleidžiami tautinio sąmoningumo ir kultūros daigai randa atgarsį visuomenėje, kai nuolat

organizuojant įvairius renginius jiems neleidžiama nuvysti. ALKO klubą profesorius laiko „Stepo kūriniu“, pripažįsta Stepo sugebėjimą drąsiai ir išmaniai kreipti klubo veiklą, laviruoti tose ribose, kurių ženkliai neperžengiant tuo metu buvo leidžiama veikti.

Tikriausiai dėl tos priežasties prof. V. Landsbergis ALKĄ prilygino „mini-sajūdžiui“, kai tekdavo laviruoti ties neapibrėžta leidžiamu-draudžiamu riba, o esant reikalui veikti drąsiau ir ryžtingiau. Ta proga profesorius prisiminė vieną iš S. Lukoševičiaus pieštų plakatų, kurio šūkiui buvo pasirinktos Maironio eilės: „Numesk, Tėvyne, rūbą seną, kurį užvilko svetimi“. Gili prasmė, o ir cituoti Maironį kol kas juk nedraudžiama...

Gediminas Bučiūnas

(Pabaiga kitme numeryje)

Paminėtos K. Donelaičio 303-osios gimimo metinės

Jau tapo tradicija sausio mėnesį švęsti Kristijono Donelaičio gimtadienį Šiaulių universiteto (ŠU) K. Donelaičio auditorijoje. Sausio 23-ąją į popietę – minėjimą atvyko ŠU dėstytojai, K. Donelaičio draugijos nariai, Šiaulių, Panevėžio, Joniškio bendrijų atstovai.

Profesorius, habilituotas mokslų daktaras Kazimieras Župerka savo pranešime priminė mums apie K. Donelaitį kaip didį lietuvių kalbos stilistą, jo raiškia, vaizdingą kalbą ir ypatumus.

Profesorė daktarė Džiuljeta Maskuliūnienė pabrėžė, kad šie metai paskelbti Lietuvių kalbos kultūros metais, tad laukia įvairios permamos ir pokyčiai. Ji atkreipė dėmesį į lietuvių kalbos mokėjimo svarbą ir išskylančias problemas. ŠU lituanistai jau praėjusiais metais tikrino universiteto studentų baigiamuosius darbus ir pastebėjo mažą raštingumą... Mūsuose skiriamas nepakankamas dėmesys studentams ir doktorantams, ugdant požiūrį į gimtąją kalbą. Padarome klaidų visi, taip pat ir lituanistai, tačiau vidinis išugdytas balsas pasako, kada negerai ištarei ar parašei žodį.

Pranešėja priminė, kad pats K. Donelaitis puikiai kalbėjo lietuviškai, mūsų kalbą saugojo, jos taisyklingumo ir vartosenos mokė savo krašto žmones, su jais lietuviškai kalbėdamas ir palikdamas

mums savo nuostabius kūrinis. Viskas pasiekama per darbą, pasiryžimą, norą mokėti gimtąją kalbą. Galima mokėti daug kalbų, bet gimtosios lietuvių kalbos nemokėti turėtų būti gėda ...

ŠU docentė daktarė Jolanta Vaskelienė Lietuvių kalbos komisijos pavedimu tikrino kitų universitetų studentų bakalaurų ir disertacijų darbus. Padėtis tokia pati - mažas raštingumas, ir Šiaulių universitetas - ne išimtis. Lietuvių kalbos komisija rekomendavo nevertinti labai geru pažymiu darbo, kuris parašytas su lietuvių kalbos klaidomis. Daug yra raštingų žmonių, dalyvaujančių diktantų rašymuose, tačiau moksleiviams ir studentams būtina ugdyti meilę gimtajai kalbai.

Profesorius habil. dr. Vytenis Rimkus prisiminė laikus, kada Šiaulių gimnazijoje lietuviškai oficialiai „nekalbėjo“. Lietuvių kalba buvo gausiau išlikusi tik šviesiose kaimo gryčiose bei Mažojoje Lietuvoje. Vėliau, kada galėjo mokytis ir gabūs valstiečių vaikai, sustiprėjo Stasio Šalkauskio, Biržiškų, vėliau – Povilo Višinskio ir kitų įtaka, prasidėjo lietuvių kalbos atgimimas didžiosios Lietuvos teritorijoje esančiose valstybinėse ir kitose viešo vartojimo įstaigose. Tada gal K. Donelaičio kūrybą mažiau skaitė, tačiau jį žinojo kaip istori-

nę asmenybę. Dažnai mūsų kalba svetimųjų ir paklydėlių buvo persekiojama, gujama ir kartu, kaip ta „žalioji bruknelė“, šviesuolių buvo puoselejiama.

Aktoriaus Vlodo Baranausko lūpose ilgai skambėjo vaizdingi K. Donelaičio žodžiai, įvairūs to meto padiktuoti gyvenimo įvykiai.

Fotografė Birutė Marija Musneckienė išsaugojo 1941 metų K. Donelaičio poemos „Metai“ knygą kaip didelę šeimos relikviją, iš kurios ji pradėjo pažintį su K. Donelaičiu. Viešnia džiaugėsi, kad jos lietuvių kalbos ir literatūros mokytojas buvo Jonas Adomaitis ir pabrėžė, kaip svarbu gyvenime turėti gerą mokytoją... Moksleiviai ir studentai turėtų patys tinkamiau planuoti savo laiką, tada jo užteks lietuvių kalbos mokymuisi ir kitoms prasmingoms veikloms.

Besivaišindami prie išradingo „Būrų stalo“ taip pat kalbėjo keliautojas Boleslovas Vengrys, poetas Jonas Ivanauskas ir kiti renginio dalyviai. Šių eilučių autorė, dėkodama minėjimo dalyviams, dovanojo lininius maišelius su būriškais patiekalais.

Buvo aptarti ir ateities planai bei sumanymai, nutarta išvyką į Tolminkiemį ir talką jame organizuoti gegužės 27 dieną.

K. Donelaitis rašė: „Taigi, tetuti, toliau už kožną reikalą mūsų

Rūpyk tėviškai, kad vėl jau vasara rasis

Ir mes vėlei ant laukų trūsinėdami vargsim.“

Panevėžietis Steponas Kubecas apie šį paminėjimą sukūrė filmuką (žiūrėti: YouTube - Steponas Kubecas film. Nr. 266, 2017.01.23).

Izolina Natalija Lingienė,
K. Donelaičio draugijos
Šiaulių skyriaus pirmininkė

Renginio dalyviai – eiles skaito aktorius V. Baranauskas. Rengėjų nuotr.

Paroda „Pasivaikščiojimas po senąjį Kraupišką“

Karaliaučiaus (Kaliningrado) Friedlando vartų muziejuje atidaryta paroda „Pasivaikščiojimas po senąjį Kraupišką“. Tai pirmoji tokia paroda šiame muziejuje apie Ragainės (Nemano) rajono gyvenvietę.

Friedlando vartai – vieni iš septynerių miesto vartų, pastatyti 1862 m. Kelias pro juos vedė į Friedlandą (dabar rus. Pravdinskas), nuo jo vartai ir gavo šį vardą. Tai buvo vieni tvirčiausių neogotikinio stiliaus miesto vartų. Dabar juose jau antrą dešimtmetį veikia muziejus.

Prieš parodos atidarymą pažiūrėjome filmą apie senovinį Karaliaučių, virtualioje erdvėje tarsi pasivaikščiojome senojo miesto gatvėmis, pamatėme įžymias jo vietas. Paroda veiks du mėnesius.

Į parodos atidarymą atvyko nemažas būrys svečių: Lietuvos Respublikos konsulato Tilžėje konsulas Bronius Makauskas, svečiai iš Vokietijos, Tilžės muziejaus direktorė Anželika Špiliova, kraštotylininkų klubo nariai, jo pirmininkas Aleksėjus Glubinas, Karaliaučiaus srities lietuvių kalbos mokytojų asociacijos pirmininkas Aleksejus Bartnikas, Kraupiško vidurinės mokyklos mokytojai,

miestelio bendruomenės nariai ir kit asmenys.

Parodą pristačiusi Friedlando vartų muziejaus direktorė Marina Jadovaja papasakojo, kaip kilo mintis suruošti tokią parodą, kuri leidžia susipažinti su gyvenvieta, pamatyti ikikarinį Kraupišką nuotraukose ir atvirutėse.

Mokyklos direktorius Jurijus Uzercovas sakė, kad parodos atidaryme malonu matyti gerus draugus ir svečius. Paroda skirta Kaliningrado srities 70-čiui, 35-osioms Kraupiško vidurinės mokyklos kraštotyros muziejaus ir 655-osioms Kraupiško gyvenvietės metinėms. Mokyklos muziejus įkurtas 1981 m., kai mokykla šventė 35-ąsias metines. Tai pirmasis toks muziejus srityje. Jis užima keturias nedideles sales, kiekvienoje jų eksponuojami buitės daiktai, fotonuotraukos, dokumentai, atsiminimai. Muziejuje gausu medžiagos ne tik apie Kraupiško apylinkę, bet ir apie Kraupiško apylinkę, bet ir apie kiekvieną Karaliaučiaus

srities miestą ar gyvenvietę. Muziejus nuolat papildomas naujais eksponatais, rengiamos parodos, ekskursijos, kiti renginiai.

Friedlando vartų muziejaus direktorė M. Jadovaja sakė, kad Kraupiško vidurinės mokyklos direktorius J. Uzercovas myli ir žino savo krašto kultūros istoriją. Kraupiško vidurinė mokykla neseniai atšventė savo 70-ąjį jubiliejų, tai viena geriausių srities kaimo mokyklų. Joje jau devynioliktus metus veikia lietuvių kalbos ir etnokultūros fakultatyvas.

Parodos atidarymo proga išleisti bukletai „Istorinė Kraupiško-Bratenšteino-Uljanovo gyvenvietės kronika“, kurioje paminėtos svarbiausios Kraupiško apylinkės datos nuo 1352 iki 1947 metų ir laukiama kronikos tęsinio „Uljanovo vidurinės mokyklos istorijos kraštotyros muziejus“, atvirukas ir magnetukas su Kraupiško vaizdais. Jų gali įsigyti ir parodos lankytojai.

Mokyklos direktorius J. Uzercovas dėkojo už parodą Friedlando vartų muziejaus direktorei ir visiems, kurie padėjo organizuoti parodą.

Emilija Algaudė Bukontienė,
Kraupiško vidurinės mokyklos mokytoja

Autorės nuotraukose – šventės akimirkos.

Knyga apie K. Donelaičio atminties paveldą pristatyta Marijampolėje ir Punske

Knygos autorius akademikas D. Kaunas

Naujoji akademiko profesoriaus habil. dr. Domo Kauno knyga „Kristijono Donelaičio atminties paveldas“ kovo 9-ąją buvo pristatyta Marijampolėje, o Kovo 11-osios šventės išvakarėse jos pristatymas surengtas ir Suvalkų krašto lietuviams Punske.

Marijampolės K. Donelaičio draugijos pirmininkės Vidos Micukuvienės vedamas renginys prasidėjo Marijampolės kolegijos kultūros klubo „Aistuva“ studentų pasirodymu – skambėjo kanklių muzika bei dainos. Trumpai prisistatydamas D. Kaunas sakė, kad Sūduvos sostinėje lankėsi ne kartą, o mūsų kraštietę dailininkę Magdalena Birutę Stankūniene pažįsta asmeniškai, yra pas ją viešėjęs Amerikoje. Knygos autorius džiaugėsi, kad ir praėjus jubiliejiniais K. Donelaičio 300 metų gimimo sukakties renginiams vyksta jo atminimui skirtos konferencijos Lietuvoje ir užsienyje, leidžiami jo mokslo darbai.

Į naujosios knygos pristatymą kartu atvykęs Vilniaus universiteto komunikacijos fakulteto lektorius dr. Tomas Petreikis kalbėjo apie šio fakulteto leidžiamus vertingus leidinius – tai ir laikraščio „Aušra“ archyvas, ir knyga apie Mažosios Lietuvos emigrantus Kanadoje, ir kiti. Jis pasidžiaugė, jog naujoji D. Kauno studija išleista labai kokybiškai, gausiai iliustruota nuotraukomis ir reprodukcijomis, puikus knygos dailininko Alfonso Žviliaus darbas.

T. Petreikis kalbėjo apie knygos struktūrą ir atkreipė dėmesį, jog viena knygos dalis pasakoja apie tai, kokia galėjo būti K. Donelaičio biblioteka ir kokios knygos joje tikrai buvo, kita yra skirta aprašyti, kaip „Metų“ leidimai ateina į mūsų kultūrą, kaip jie buvo platinami. Dar viena dalis skirta apžvelgti, kaip K. Donelaičio atminimas yra įamžinamas memorialiniais paminklais.

„Atrodo, apie K. Donelaitį jau viskas pasakyta ir sunku kalbėti naujai, bet D. Kaunui pavyko surasti įdomios medžiagos, nemažai

ikonografijos yra skelbiama pirmą kartą. K. Donelaičio atminimas gyvas, juo domimasi, netrukus bus išleistas pirmasis „Raštų“ tomas“, – sakė T. Petreikis.

Kalbėdamas apie savo naująją knygą, D. Kaunas sakė, kad K. Donelaitis jį lydį jau daug metų, šiai asmenybei tyrinėti jis paskyrė daug laiko. Akademikas pasakojo, kaip rinko medžiagą knygai, kiek pastangų padėjo, tyrinėdamas archyvus Lietuvoje, Vokietijoje, Švedijoje, Lenkijoje, Latvijoje, Amerikoje ir kitose šalyse.

„Galima sakyti, kad medžiagą šiai knygai rinkau apie 40 metų, o ją parašiau per trejus metus. Galbūt dar kažką buvo galima padaryti, at-rasti, bet reikėjo sukauptą medžiagą jau apibendrinti ir atspausdinti. Manau, jog K. Donelaičiui labai pasisekė, jog jis pats neišleido „Metų“, nes tuo metu skaitančių žmonių buvo dar labai mažai, jinau tikriausiai būtų buvusi nedidelė ir vargu ar kam žinoma brošiūrėlė. Tyrinėčiau L. Rėzos, G. Neselmano, M. Jankaus išleistus K. Donelaičio „Metus“ – man buvo įdomu, kur

Bendra nuotrauka po knygos pristatymo

tos knygos nuklydo. Tam, kad atkurčiau galimą K.Donelaičio biblioteką, turėjau atrasti siūlo galą ir įrodyti, kokių knygų tiesiog negalėjo nebūti toje bibliotekoje“, - sakė akademikas.

Jis pabrėžė, kad jau nuo 1860 metų K.Donelaitis yra įtraukiamas į pasaulines enciklopedijas, iki 1890 metų jo vardas paminėtas bent šešiose tokiose enciklopedijose. Akademiko įsitikinimu, „Metai“ yra tiesiog revoliucinis kūrinys, nepriimtinas tuometei Prūsijos valstybei. Jame visai neminimas Prūsijos vardas - kraštas vien tik Lietuva vadinamas, o pats kūrinys gina baudžiauninkus.

Knygos autorius pasakojo, kad iš pradžių Didžiąjai Lietuvai K.Donelaitis tarsi nelabai buvo reikalingas, ir tik vėliau viskas pasikeitė. 1913 metais, artinantis 200 metų nuo jo gimimo paminėjimui, Mažosios ir visos Lietuvos bei išėvijos lietuviai, Jonui Vanagaičiui keliant idėją, norėjo būrų dainiui pastatyti paminklą ant Rambyno kalno, bet dėl įvairių nesutarimų, pinigų trūkumo ir netrukus prasidėjusio Pirmojo pasaulinio karo šis sumanymas tuo metu buvo neįgyvendintas.

Įdomi akademiko kalba, jo partitis, šmaikštumas ir gera nuotaika užkrėtė ne vieną, tad ir klausimų iš gausios auditorijos (o susirinko daugiau nei 100 žmonių) tikrai netrūko. D.Kaunas į visus juos kantriai atsakinėjo, vėliau fotografavosi, dalino autografus, dar klausėsi jaunųjų atlikėjų. Jau kitą dieną Punsko Kovo 11-osios licėjuje knyga buvo pristatyta ir Suvalkų krašto lietuviams.

Punske į knygos pristatymą susirinko taip pat apie 120-140 žmonių, nemažą dalį klausytojų sudarė licėjaus mokiniai. Šiame pristatyme kartu su svečiais iš Vilniaus D.Kaunu ir T.Petreikiu taip pat dalyvavo ir K.Donelaičio draugi-

Knygos pristatymo Punske akimirka

jos pirmininkas bei VšĮ Nemuno euroregiono Marijampolės biuro direktorius Gintaras Skamaročius, Marijampolės K.Donelaičio draugijos pirmininkė V.Mickuvienė.

Meninį žodį pristatyme parengė Punsko Kovo 11-osios licėjaus moksleiviai, vadovaujami mokytojos Birutės Vaičiulienės – jie įtaigiai skaitė „Metų“ ištraukas, koncertavo mokyklos choras „Pašešupiai“, o renginį vedė šio licėjaus direktorė Irena Marcinkevičienė.

Pasibaigus knygos pristatymui, renginio dalyviai ir svečiai ten pat, licėjuje dalyvavo senųjų nuotraukų parodos „Punsko ir Seinų krašto apranga XIX a. pabaigoje ir XX a. pirmojoje pusėje“ (jos organizatorė - Punsko Kovo 11-osios licėjaus mokytoja Alicija Krakauskienė) bei Suvalkų kraštui būdingos senosios lietuvių tautinės aprangos / kostiumo parodos (jos organizatorė - Lietuvių etninės kultūros draugija, pirmininkė Aldona Vaicekauskienė) atidarymuose.

Vėliau svečiai kartu su krašto mokytojais, moksleiviais ir visuomenės atstovais Kampuočiuose prie Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo paminklo dalyvavo Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dienos Kovo 11-osios paminėjime. Juose kasmet dalyvauja Punsko ir Seinų krašto lietuviškų mokyklų bendruomenių atstovai bei apylinkės gyventojai, svečiai.

Renginio pradžioje buvo sugiedotas Lietuvos himnas, prie paminklo padėtos gėlės. Lenkijos lietuvių draugijos pirmininkas bei Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklos direktorius Algirdas Vaicekauskas, pradėdamas renginį, pasveikino susirinkusius, perskaitė ir įteikė padėkos raštą Kampuočių paminklo sumanytojui ir šeimininkui ūkininkui Juozui Pečiuliui. Susirinkusius dalyvius taip pat sveikino LR konsulato Seinuose vadovas Vaclav Stankevič, Kovo 11-osios paminklo Kampuočiuose savininkas Juozas Pečiulis, Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklos direktorius Algirdas Vaicekauskas, Vidugirių mokyklos direktorė Onutė Samulevičienė, Punsko Dariaus ir Girėno mokyklos direktorius Jonas Vydra, akademikas Domas Kaunas.

D.Kaunas Marijampolės P. Kriaučiūno ir Punsko Kovo 11-osios licėjaus bibliotekoms padovanavo po rinkinį naujai pristatytų bei anksčiau Vilniaus universiteto išleistų lietuviškų knygų.

Ši knyga vasario mėnesį taip pat buvo pristatyta Panevėžio apskrities G.Petkevičaitės-Bitės viešojoje bibliotekoje (apie tai rašoma svetainėje www.donelaitis.info).

**Algis Vaškevičius,
Gintaras Skamaročius**
*A.Vaškevičiaus ir
DŽ archyvo nuotr.*

Vištyčio ekologijos ir istorijos muziejus Didžiojoje Romintoje - atgimstanti turistų traukos erdvė

Romintos girios gamtos kompleksas, esantis ten, kur susikerta Lietuvos, Rusijos ir Lenkijos sienos, vis labiau traukia keliautojus. Viena iš pagrindinių srities traukos erdvių - gyvenvietė Didžioji Rominta (Krasnolesjė), jos apylinkėse buvusi seniausia Europos siena, savo istoriją skaičiavusi nuo 1422 metų bei šio miestelio Vištyčio ekologijos ir istorijos muziejus.

2001 metais mažame miestelyje įkurtas Ekologijos ir istorijos muziejus tapo kultūros ir mokslo židiniu Stalupėnų (Nesterovo) rajone. Šio muziejaus sumanytojai Aleksejus Sokolovas ir Eduardas Barsukovas muziejaus idėją įgyvendino palaipsniui. 1993 metais jaunas aspirantas biologas A.Sokolovas, atvykęs su ekspedicija rinkti medžiagos moksliniam darbui, liko šiame krašte, susižavėjęs landšaftu, išskirtine augmenija ir ypatinga šios vietos trauka.

Pirmoji muziejaus paroda „Romintos giria: tarp praeities ir ateities“ 2002 metais buvo eksponuojama Karaliaučiaus (Kaliningrado) Istorijos ir meno muziejuje, tuomet nuolatinės vietos Didžiosios Romintos gyvenvietėje muziejus dar neturėjo. Daugelis kaliningradiečių tada pirmą kartą išgirdo apie Vištyčio aukštumą, Romintos girią, jos turtingą istoriją ir unikalų gamtovaizdį. Po pusmečio šią parodą, giedant chorui, iškilmingai sutiko ir priėmė Tolminkiemio gyventojai Kristijono Donelaičio muziejuje ir parodos atidaryme dalyvavę svečiai iš Vokietijos, tarp kurių garbės svečiu buvo ir daktaras Wolfgangas Rote, kurio nuotraukos sudarė didesnę parodos dalį. 2004-aisiais paroda persikėlė į Stalupėnus. Tais pačiais metais Vištyčio ekologijos

ir istorijos muziejus, minėdamas Kristijono Donelaičio 290-ąsias metines, savo tinklalapyje paskelbė poemą „Metai“.

Nuo 2005 iki 2010 metų muziejus veikė gyvenvietėje buvusios liuteronų bažnyčios griuvėsiuose, o jo ekspozicija toliau keliavo po sritį. 2010 metais ši liuteronų bažnyčia buvo perduota Rusijos pravoslavų cerkvei ir muziejus vėl liko be vietos. Tiesa, neilgai, nes Stalupėnų rajono vadovo Olego Kutino sprendimu muziejui buvo perduotas buvusios mokyklos pastatas. Gavus paramą iš Vokietijos federalinio ekologijos fondo, buvo atliktas patalpų remontas ir buvusios mokyklos pastatas pritaikytas muziejui. 2014 metais sausio 1 dieną muziejaus darbuotojai pakvietė visus miestelio gyventojus kartu atšvęsti Kristijono Donelaičio jubiliejinių metų pradžią. Pirmąją šių metų dieną vaikams buvo organizuota ekskursija, pasakojanti apie poeto gyvenimą ir kūrybą. Tą dieną buvo verdamas šiupinys ir visi norintys galėjo pasimatuoti klumpes, o vakare suaugusieji rinkosi prie lietuviško stalo, kurį padengė vietinio moterų klubo

„Nostalgija“ dalyvės. Miestelio gyventojai vaišinosi cepelinais, blynais, spanguolių gėrimu ir kitais lietuviškais patiekalais. Tą vakarą skambėjo K.Donelaičio eilės rusų, lietuvių, vokiečių kalbomis.

Šiuo metu muziejus sėkmingai veikia ir išsilaiko pats: turi daug lankytojų, priima ekskursijas, organizuoja kultūrinius renginius, ekspedicijas vaikams. Pagrindinė ekspozicijos dalis įsikūrusi keliose salėse pirmame aukšte. Ten galima išvysti senosios Romintos nuotraukas, geologinius eksponatus, žemėlapius, buitines daiktus. Veikianti ekspozicija pasakoja apie reljefo formavimosi periodą ir geologinę, kultūrinę vietovės praeitį - nuo seniausių laikų iki to laikmečio, kai Romintos apylinkės tapo imperatorių medžioklės rezidencija „Rominter Heide“.

Muziejuje vyksta edukaciniai užsiėmimai, organizuojamos kelnių dienų ekskursijos po Romintos apylinkes. Mažieji lankytojai patiria daug džiugių akimirkų ieškodami nykštukų paslėptų lobių. Mokomoji geologijos programa vaikams nuo 5 ir suaugusiems iki 100 metų „Vištyčio nykštukų

Muziejus saugo daug įdomių eksponatų. Julijos Aleksejevos nuotr.

lobiai“ sulaukė didelio pasisekimo. Šio edukacinio užsiėmimo dalyviams norint surasti nykštukų paslėptus lobius reikia įveikti ilgą kelią gyvenvietės gatvelėmis, įminti mįsles ir stebėti, kaip sumaniai senovėje žmonės naudojo akmenis: grindė jais gatves, statė namus ir tiltus, darė girnapses.

Keliautojų laukia netikėti atradimai: jie gali pamatyti didelius riedulius ir surasti senajame karjere akmenį, kuris padės nykštukų požemio dirbtuvėse daug sužinoti apie Vištyčio aukštumos akmenų kilmę. O pačiose nykštukų dirbtuvėse pro mikroskopą galima pažvelgti į akmens vidaus struktūrą, kuri dėl atsivėrusios spalvų gausos laikoma vienu gražiausiu reginiu gamtoje. Kiekvienas dalyvis gali pasilikti savo rastą akmenį kaip suvenyrą ir tapti jo saugotoju, kiekvienas gauna akmens saugotojo pasą ir visam laikui yra įrašomas į specialią knygą. Belieka pridurti, jog 2011 metais edukacinė programa „Vištyčio nykštukų lobiai“ buvo pripažinta konkurso „Besikeičiantis muziejus besikeičiančiame pasaulyje“ nugalėtoja. Šį konkursą organizuoja 1999 metais įkurtas V. Potanino labdaros fondas. Muziejui tai buvo pirmas, bet ne paskutinis reikšmingas laimėjimas.

2016 metais konkurso „Besikeičiantis muziejus besikeičiančiame pasaulyje“ nominacijoje „Muziejus ir vietos bendruomenė“ Vištyčio ekologijos ir istorijos muziejaus projektas „Lesnaja derevnia“ („Kaimas šalia miško“) buvo išrinktas kaip vienas geriausių iš 159 pateiktų paraiškų. Pirmasis projekto renginys, paroda „Miškas ir žmonės“, įvyko 2016 metų rugpjūčio 6 dieną festivalio „Sosedī“ metu. Projektas „Lesnaja derevnia“ kuria erdves, kuriose susitinka ir bendrauja vietos gyventojai bei svečiai. Vietos gyventojai pristato savo unikalią vietovę, jos

gamtą bei kultūros paveldą. Muziejaus darbuotojų gretas papildė gidais tapę čia gyvenantys žmonės. Dalis ekspozicijos skiriama vietos bendruomenės pristatymui (informacija apie projektą – tinklapyje les-sosedī.ru).

2017 vasario 5 dieną įvyko šio projekto parodos „Šalia miško“ atidarymas Zaichaimo vartų muziejuje Karaliaučiuje. Projekto vadovė Anos Karpenko nuomone, pats sudėtingiausias uždavinys būtent ir buvo ekspozicijos, skirtos miškui ir Romintos žmonėms, kūrimas.

Vištyčio ekologijos ir istorijos muziejus - tai ne tik muziejus, bet ir miestelio socialinis bei kultūros centras. Čia organizuojami simfoninės muzikos koncertai, vyksta festivalis „Sosedī“, į kurį suvažiuoja turistai ne tik iš Karaliaučiaus srities, bet ir iš Lietuvos, Lenkijos. Muziejus netgi turi savo paštą - lankytojai gali išsiųsti pasirinktą atviruką su Romintos girios vaizdu į bet kurią šalį. Muziejaus darbuotojai nepailsta siūlyti vis naujų idėjų, kurios padėtų pritraukti į Romintos girios apylinkes vis daugiau turistų, viena jų – senųjų vokiškųjų geležinkelio stočių Didžiojoje Romintoje ir Tolminkiemyje bei jas jungiančio siauruko atstatymas ir turistinio maršruto kūrimas.

Belieka pridurti, kad Didžiosios Romintos Vištyčio ekologijos ir istorijos muziejus lankytojų laukia nuo antradienio iki sekmadienio (nuo 10 val. iki 18 val., muziejaus adresas: Nesterovo r., gyvenvietė Krasnolesjė, Školnaja gatvė 5A). Miestelio svečiais pasirūpins muziejuje veikiantis turizmo ir informacijos centras, kuris teikia informaciją apie viešbučių, maitinimo, poilsio ir kaimo turizmo siūlomas paslaugas (daugiau informacijos rasite <http://wystynez.ru>).

Ona Druseikaitė-Ruževičiūtė

10 metų nuo K. Donelaičio tyrinėtojo L. Venau mirties

Kovo 4 dieną sukako 10 metų nuo žinomo Kristijono Donelaičio kūrybos ir gyvenimo tyrinėtojo, jo giminės tęsėjo Lutco Venau (Lutz Wenau, 1930-2007) mirties. Jo senelis buvo vedęs Augustę Donelaitytę. Sužinojęs, kad vienas jo giminaitis praeityje buvo kunigas ir poetas Kristijonas Donelaitis, Lutcas Venau visą savo gyvenimą ir santaupas paskyrė lietuvių poezijos pradininko įamžinimui. Medžiagą apie K. Donelaitį ir jo epochą jis rinko visame pasaulyje – susirašinėjo su Vokietijos, Anglijos, JAV lietuvių archyvais, tęsdamas XIX a. pradėtą prof. F. Tecnerio darbą parengė ir išleido aštuonis mokslinius veikalus „Neue Donelaitiana“, knygą apie K. Donelaitį, knygą apie K. Donelaičio gimtinę – Lazdynėlius, vokiečių periodikoje paskelbė straipsnį apie Mažąją Lietuvą.

Savo leidykloje Lilientalyje netoli Bremeno miesto jis iš naujo išleido K. Donelaičio „Metus“, išverstus L. Pasargės, su V. K. Jonyno ir V. Jurkūno iliustracijomis. Stengdamasis ir provokuodamas giliau pasidomėti K. Donelaičio asmenybe, jis užsakė poeto grafologinę analizę, o jos rezultatus paskelbė „Baltijos“ almanache (2004 m.).

2006 m. jis Lietuvai perdavė visą medžiagą, kurią sukauptė tyrinėdamas K. Donelaičio ir jo pirmą gyvenimą. Tai – dokumentai, nuotraukos, žemėlapiai, kuriuos jis nuskanavo ir tvarkingai surišo į sąsiuvinius.

DŽ informacija

